

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Bakalářská práce

Život a činy Hildegardy z Bingenu

Life and Actions of Hildegard of Bingen

Specializace v pedagogice (B7507)

B D-NJ (7507R038, 7507R041)

Mgr. Kateřina Sládková

Michaela Nejedlová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. 7. 2016

Michaela Nejedlová

Anotace

Tématem práce je život a činy Hildegardy z Bingenu. Znázorňuje jednotlivé etapy jejího života. Jednotlivé kapitoly jsou věnovány Hildegardě jako abatyši a zakladatelce dvou klášterů, jako spisovatelce, významné středověké ženě, kazatelce, vizionářce a rádkyni. Rozebrána je korespondence mezi Hildegardou a cisterciáckým mnichem Bernardem z Clairvaux, papežem Evženem III. a Alexandrem III., císařem Fridrichem I. Barbarossou, pražským biskupem Danielem a mohučským arcibiskupem Kristiánem Buchem. Náplní práce je přinést celistvý pohled na Hildegardin život a dílo a zkoumat její postavení jako ženy ve středověku.

Klíčová slova

Hildegarda z Bingenu, abatyše, Disibodenberg, Rupertsberg, Eibingen, vize, dílo, korespondence, Bernard z Clairvaux, Evžen III., Alexandr III., Fridrich I. Barbarossa

Summary

The subject of my thesis is the life and actions of Hildegard of Bingen. It represents the component periods of her life. The individual chapters are devoted to Hildegard as a abbess and founder of two monasteries, as a writer, important medieval woman, preacher, visionary and adviser. It analysed the correspondence between Hildegard and the Cistercian monk Bernard of Clairvaux, pontiff Eugene III. and Alexander III., emperor Frederick I. Barbarossa, bishop of Prague Daniel and archbishop of Mainz Kristian Buch. Contents of this thesis is to bring the compact look of life and work of Hildegard and research her status as a woman in the Middle Ages.

Keywords

Hildegard of Bingen, abbess, Disibodenberg, Rupertsberg, Eibingen, visions, work,

correspondence, Bernard of Clairvaux, Eugene III., Alexander III.,
Frederick I. Barbarossa

Obsah

1. Úvod.....	6
2. 12. století.....	7
3. Život Hildegardy z Bingenu.....	11
3.1. Svatořečení.....	19
3.2. Titul učitel církve.....	21
4. Hildegarda jako abatyše a zakladatelka dvou klášterů.....	22
4.1. Klášter Disibodenberg.....	27
4.2. Klášter Rupertsberg u Bingenu.....	28
4.3. Klášter v Eibingenu.....	31
5. Hildegarda jako spisovatelka.....	33
5.1. Teologická díla.....	37
5.1.1. Liber Scivias.....	37
5.1.2. Liber Vitae Meritorum.....	38
5.1.3. Liber Divinorum Operum.....	38
5.2. Epistolae – dopisy.....	38
6. Hildegarda jako významná středověká žena.....	39
6.1. Hildegarda jako kazatelka, vizionářka a rádkyně.....	44
7. Vztahy s významnými osobnostmi doby.....	50
7.1. Korespondence s Bernardem z Clairvaux.....	51
7.2. Korespondence s papežem Evženem III.....	52
7.3. Korespondence s papežem Alexandrem III.....	53
7.4. Korespondence s císařem Fridrichem I. Barbarossou.....	54
7.5. Korespondence s pražským biskupem.....	55
7.6. Korespondence s mohučským arcibiskupem Kristiánem Buchem.....	56
8. Závěr.....	58
Seznam použité literatury a pramenů.....	61
Odborné články.....	63
Internetové zdroje.....	64
Seznam příloh.....	65
Příloha č. 1.....	65
Příloha č. 2.....	66

1. Úvod

Bakalářská práce pojednává o významné středověké ženě, Hildegardě z Bingen. Ke zvolení právě tohoto tématu mě vedlo hned několik podnětů. Poprvé jsem se o Hildegardě doslechla na hodině německé literatury, kde byla Hildegarda zmiňována jako významná středověká spisovatelka. Následně jsem na Hildegardu narazila v knize Régine Pernoudové, *„Žena v době katedrál“*, kde byla zmiňována jako velmi vlivná a všestranně nadaná středověká žena. Inspirací mi také byla výstava *„Benediktini aneb zažij zahradu rajskou“*, kde byla Hildegarda uvedena jako významná benediktinka, orientující se výborně v bylinkářství a léčitelství. Hildegarda byla v roce 2012 svatořečena a byl jí udělen titul učitelka církve. I to mě inspirovalo začít se blíže zabývat touto významnou ženou.

Svatá Hildegarda byla velmi všestrannou ženou. Dnešními slovy by se dalo říci, že byla renesanční ženou. Byla výbornou spisovatelkou, napsala jak díla teologická, tak přírodovědná. S tím souvisí i to, že byla skvělou léčitelkou. Vyznala se v bylinkách a uměla je použít na léčbu nemocí. Další její silnou stránkou byla hudba. Hildegarda byla hudební skladatelkou a ke svým písním psala i text. Hudba pro ni byla velmi důležitá a byla pro ni úzce spjata s Bohem. V neposlední řadě byla teoložkou a abatyší v německých kláštorech, ve kterých svůj život zasvětila Bohu, lidem a světu.

Bakalářská práce se bude zaměřovat především na historická témata, která souvisí s životem svaté Hildegardy. Bude zkoumat Hildegardin život, který byl velmi dlouhý a krkolomný, ale plný úctyhodných činů. Stěžejní pro práci bude Hildegardina osobnost, její vidění i díla, která napsala. Zkoumat bude také Hildegardino postavení jakožto ženy ve středověku. Hildegarda byla totiž velice vlivnou ženou, kterou uznávali i vysocí duchovní i světští hodnostáři. Abatyši Hildegardu v její době zvali na synody, kde veřejně vystupovala a kázala. Mravně kárala a radila lidem, jak mají žít v souladu s Božím přikázáním. Mnoho lidí ji žádalo o radu a byli to nejen prostí lidé, ale i biskupové, papežové, či dokonce císař. Ti všichni dbali Hildegardiných rad a to s vážností a úctou. Hildegarda kárala i duchovní hodnostáře a téměř vždy se setkala s pozitivní reakcí. Nikdo proti ní nevystoupil ani ji neobvinil z kacířství.

Bakalářská práce popíše Hildegardin život v klášteře i mimo něj. Hildegarda

byla za svůj život abatyší ve třech kláštorech, z toho dva sama zřídila. Poté, co opustila klášter na Disibodenbergu, se přesunula do nově vzniklého kláštera na Rupertsbergu u Bingenu a následně založila ještě klášter Eibingen ve městě Rüdesheim nad Rýnem, který pravidelně navštěvovala. Klášter v Rüdesheimu jsem osobně navštívila a nejen proto se o něm v práci zmíním.

Hildegarda pobývala jak v klášteře, kam za ní docházeli poutníci pro rady a pomoc, nýbrž i vyjížděla z kláštera po německém území a pomáhala lidem. S mnohými hodnostáři se osobně setkala nebo si s nimi dopisovala. Po Hildegardě zbyla skutečně početná korespondence, ze které budou některé dopisy v práci zmíněny.

V práci tedy shrnu jak Hildegardiny životní etapy, tak její činy, její literární díla, její kláštery, její působení a vliv v tehdejší době. Práce se bude zabývat i otázkou, jak Hildegarda svého vlivu a postavení dosáhla a jak to, že tato žena, která kárala i takové tehdejší autority jako byl papež nebo císař, neskončila upálena na hranici. Dále bude v práci popsáno její svatořečení a vysvětleno, proč se na něj čekalo tak dlouho, když Hildegardu začali lidé označovat přídomek „svatá“ již brzy po její smrti.

V práci bych chtěla čerpat nejvíce z korespondence mezi Hildegardou a významnými osobnostmi doby. Jedná se o „*Listy sv. Hildegardy z Bingen: Výbor třiceti tří listů svaté Hildegardy z Bingen podle vydání Mignova a překladu Clarusova*“¹ přeložené Bedřichem Konaříkem. Dále bych chtěla využít svou znalost německého jazyka a čerpat z německy psaných titulů. Od spisovatele Eberharda Horsta vyšla již ve 4. vydání obsáhlá biografie Hildegardy z Bingenu. Dalším německým autorem knih na téma Hildegardy z Bingenu je vedoucí trýrského archivu Michael Embach. Další knihy, ze kterých bych chtěla v práci čerpat jsou již přeložené do českého jazyka. Jedná se například o autorku Charlotte Kernerovou nebo Thomase Schäfera.

2. 12. století

Ještě před tím, než začneme rozebírat život a dílo samotné Hildegardy, bylo by dobré přiblížit si klima a situaci doby, ve které Hildegarda žila. Hildegarda se narodila

¹ HILDEGARDA Z BINGENU. Listy sv. Hildegardy z Bingen: výbor třicetitří listů svaté Hildegardy z Bingen podle vydání Mignova a překladu Clarusova. Překlad Bedřich Konařík-Bečvan. V Olomouci: Dominikánská edice Krystal, 1948.

do šlechtické rodiny v době převratů a změn. Zemské klima se oteplovalo a s tím přibýval i počet obyvatel. Půda byla úrodnější a tak přibývalo orných ploch. Lidé začali hospodařit a sdružovali se v nově vzniklých sedláckých osadách či městech. A těchto míst přibývalo, jelikož lidé se začali pohybovat a to i na delší vzdálenosti. Rozvíjelo se zemědělství, řemeslo i obchod. V zemědělství vznikaly nové vynálezy a v řemesle se lidé začali specializovat. Lidé byli díky novinkám zaopatřeni a díky specializacím se začala formovat společnost. Pomalu stoupala gramotnost a psané dokumenty tak nabíraly významu i v každodenním životě.²

Kulturní život byl ovlivněn začátkem gotiky ve Francii. Rozšiřovalo se vzdělání, vznikly první university v Paříži a Bologně. Lidem se ovšem stále dostávalo největšího vzdělání především díky klášterům. Hildegarda byla jako mladé děvče odtržena od svých rodičů a dána do kláštera. Ne každá rodina si mohla dovolit poslat své dítě do kláštera, byla to výsada především šlechtických rodin. Život v klášteře otevíral možnost vyššího vzdělání a vzdělávání.

Hildegarda žila mezi léty 1098 až 1179 na území dnešního Německa. V těchto letech vládla v německých zemích Sálská dynastie. Posledním panovníkem Sálské dynastie byl Jindřich V., který ukončil boj o investituru konkordátem wormským roku 1122.³ Již v jedenáctém století se šířila kritika světského kléru. Byla kritizována simonie⁴ i nikolaitismus⁵. Proti životu některých duchovních se začala bouřit samotná církev a vznikaly reformní kláštery, například klášter Cluny.

Ústředním tématem církevních reforem byl již zmíněný boj o investituru. Jednalo se o spor papeže a císaře o právo dosazování biskupů do jejich úřadu. Bylo zvykem, že německý král jmenoval biskupy do vlastního království darováním prstenu a berly na základě předchozí volby kléru a lidu. Spor začal roku 1070 při obsazování milánského arcibiskupství. V té době byl německým králem Jindřich IV. a papežem Řehoř VII. Ukončení sporu vyřešili až jejich nástupci papež Kalixtus II. a německý král

2 HÜLSHÖRSTER, Claudia a kol. Hildegard von Bingen. Kirchenlehrerin. Visionärin. Heilkundige. Mahnerin. Idstein: Meinhardt Verlag und Agentur 2014, s. 2.

3 MÜLLER, Helmut M., KRIEGER, Karl-Friedrich a VOLLRATH, Hanna. *Dějiny Německa*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2004, ©1995, s. 37.

4 Simonie znamená kupování úřadů.

5 Nikolaitismus znamená prohřešky proti celibátu.

Jindřich V. 23. 9. 1122 ve Wormsu.⁶ Jindřich se vzdal investitury s prstenem a berlou a uznal kanonické volby. Papež zase uznal, že se v Německu mají konat volby říšských biskupů a opatů v přítomnosti krále. Říšský biskup tak měl povinnost jak vůči církvi, tak vůči Říši.

Další události, kterými byla daná doba charakteristická, byly křížové výpravy. Jednalo se o „*ozbrojené poutě podnikané za účelem osvobození posvátných míst křesťanstva především do Palestiny*“⁷. Účast byla často vykoupením za odpustky. První křížová výprava proběhla mezi léty 1096 – 1099. Výpravu do Palestiny inicioval papež Urban II. na koncilu v Clermontu roku 1095, když vyzval všechen lid k ozbrojené pomoci.⁸ Důvodem bylo utlačování křesťanských bratrů na Východě islámskými Seldžuky. Cílem bylo osvobození Jeruzaléma, což se také velmi krvavou cestou povedlo a bylo založeno „*latinské království jeruzalémské*“⁹. Prostý lid, který se účastnil křížové výpravy často ničil místní židovské obce a tak vznikaly první pogromy.

Jeruzalémské království bylo ve stálém ohrožení islámských sousedů. Pád Edessy mezi léty 1144 až 1145 podnítil druhou křížovou výpravu. Mnoho křižáků vehnalo do boje kázání cisterciáckého opata Bernarda z Clairvaux.¹⁰ Výprava probíhala v letech 1147 až 1149 a účastnil se jí i německý král Konrád III. Výprava ale neměla žádné úspěchy.

Roku 1187 dobyl Jeruzalém sultán Saladin. Císař Fridrich Barbarossa cítil odpovědnost za západní křesťanstvo a tak se postavil do čela třetí křížové výpravy v letech 1189 – 1192. Jednalo se o největší tažení křesťanského středověku. Fridrich Barbarossa zemřel v Turecku roku 1190 při přechodu řeky Salef, ale anglický král Richard Lví srdce došel až do Jeruzaléma a vyjednával se Saladinem. Nepodařilo se mu získat Jeruzalém zpět, ale získal ústupky pro křesťanské poutníky.

6 MÜLLER, s. 40

7 MÜLLER, s. 41

8 MÜLLER, s. 41

9 MÜLLER, s. 41

10 Bernard z Clairvaux (1090 – 1153) byl mnich, kazatel a zakladatel cisterciáckých klášterů. Byl svatořečen a získal titul učitele církve.

Během čtvrté křížové výpravy (1202 – 1204) byla dobyta Konstantinopol. Pátá výprava roku 1212 byla dětskou křížovou výpravou. Konec výprav nastal roku 1291 s pádem poslední křesťanské pevnosti Akko v Palestině.

Po vymření Salské dynastie nastoupili na německý trůn Štaufové. Období jejich vlády bylo spojené s boji mezi Štaufy a Welfy. Spory vyřešil až nástup Fridricha I. Barbarossy, jelikož byl synem štaufského otce a welfské matky. Fridrich vládl mezi léty 1152 – 1190. Štaufové byli obecně velmi nadaní a byli to skutečné vladařské osobnosti otevřené kulturním proudům své doby. V období jejich vlády nastal rozkvět Říše. Roku 1155 byl Fridrich korunován v Římě na císaře. Byl tedy titulován králem německým, burgundským a italským a římským císařem.

Roku 1159 probíhal spor zvaný papežské schizma.¹¹ Na post papeže byli dva kandidáti. Většina evropských zemí i němečtí biskupové byli pro protištaufského Alexandra III. Císař byl pro proříšského Viktora IV. Fridrich se cítil být dosazen do úřadu císaře Svaté říše římské přímo Bohem a myslel si, že je povolán k řízení křesťanského světa. Papežství a ostatní králové byli ale proti tomuto tvrzení a jelikož se papežství snažilo o stále větší nezávislost na světské moci, císař Fridrich musel nakonec roku 1177 uznat papeže Alexandra III.¹²

Období Hildegardina života bylo plné rytířských ideálů. Rytíři byli válečníci na koních, kteří byli od malička vychováni podle ideálu dvorských mravů.

Vedle čtyř panovníků na německém trůnu se během Hildegardina života vystřídalo dvanáct papežů, šest mohučských arcibiskupů, se kterými byla Hildegarda jako abatyše ve velmi blízkém kontaktu a osm pražských biskupů. S mnohými se osobně setkala nebo si s nimi dopisovala. V kontaktu byla i s dalšími významnými církevními osobnostmi doby, s již zmíněným svatým Bernardem z Clairvaux, s Alžbětou Šenavskou¹³, nebo s Arnoldem z Brescie¹⁴.

¹¹ MÜLLER, s. 43

¹² MÜLLER, s. 44

¹³ Alžběta Šenavská byla německá benediktinka, mystička a vizionářka.

¹⁴ Arnold Brescijský byl proslulý italský reformátor a vlastenec.

3. Život Hildegardy z Bingenu

Hildegarda se narodila roku 1098 pravděpodobně v Bermersheimu u Alzey v Porýnském Hesensku na území dnešní německé spolkové země Porýní-Falc.¹⁵ Byla poslední z deseti dětí manželů ze šlechtického rodu, Hildeberta z Bermersheimu a jeho ženy Mechtildy.¹⁶ Hildegardin otec byl správcem hradu Böckelheimu, který patřil špýrskému biskupovi. Na hradě v Böckelheimu byl vlastním synem uvězněn císař Jindřich IV. Bylo to v době, kdy tam Hildegarda prožívala své dětství.¹⁷

Rodiče poskytli mnohým svým dětem vzdělání v duchovní oblasti. Kromě dvou sourozenců, o nichž se nedochovaly žádné informace, měli rodiče Hildegardy tři syny a pět dcer. Jejich synové se jmenovali Drutwin, Hugo, který se stal dómským kantorem v Mohuči, a Rorich, který se stal kanovníkem v Tholey nad Sárrou. Dcery nesly jména Irmgarda, Odilie, Jutta a Clementia, která byla jeptiškou na Rupertsbergu, a konečně Hildegarda.¹⁸

Hildegarda byla velmi slaboučké dítě, které často churavělo. Od svého narození byla předurčena ke klášternímu životu. V roce 1106, když bylo Hildegardě osm let, byla dána k náboženské výchově ke čtrnáctileté poustevnici Juttě ze Sponheimu¹⁹.²⁰ Tehdy bylo běžné, že rodiče dali nejméně jedno dítě do kláštera. Jeden z důvodů byl projev úcty k Bohu. Rodina z Bermersheimu byla šlechtického rodu, tudíž si to mohli dovolit. Posláním vlastního dítěte do kláštera si rodina zajistila společenské postavení a náklonnost Boha. Jejich dcera Hildegarda tak získala možnost vzdělání.

Poustevnický život probíhal v úplné askezi. Dívky žily v malých místnostech, obvykle přilehlých ke kostelu, aby mohly sledovat bohoslužby. Ke spojení s lidmi jim sloužila jen malá okna, jinak byly zcela uzavřené před vnějším světem. Poustevnice byly pro svět „mrtvé“, proto před vstupem do „cely“ musely přijmout poslední

15 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

16 SCHÄFER, Thomas. Vize: život, dílo a hudba Hildegardy von Bingen. Praha: Pragma, ©2003, s. 20.

17 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 93.

18 EMBACH, Michael. Hildegard von Bingen (1098 - 1179) - Leben, Werk und Wirkung. Vyd. 1. Trier: Paulinus 2014, s. 9.

19 Jutta ze Sponheimu (1084 Sponheim – 22.12.1136 Disibodenberg) z rodu hraběte ze Sponheimu založila roku 1106 poustevnu na Disibodenbergu u benediktinského kláštera, kde se věnovala výchově mladých dívek. Vedle poustevny později vyrostl ženský klášter, který Jutta vedla. Známa je její žačka, Hildegarda z Bingenu, která roku 1180 sepsala Juttin životopis. (<https://www.heiligenlexikon.de/>)

20 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

pomazání.²¹

Jutta byla učitelkou a vychovatelkou pro mladé dívky. Dívkám měla poskytnout solidní náboženské vzdělání. Jelikož byla Hildegarda často nemocná, mnoho hodin výuky zameškala a tak se jí dostalo jen základního vzdělání. Jutta ji ale naučila číst a probudila v ní zájem o hudbu, latinské žalmy a Písmo. Často pročetly Bibli, což mělo na Hildegardino pozdější myšlení velký vliv.

Hildegarda musela být velmi nadanou žačkou a Jutta výbornou učitelkou, protože z Hildegardy vyrostla velice moudrá žena. Brzy se pověst o výborné učitelce Juttě ze Sponheimu rozkřikla a přišlo mnoho dalších mladých řeholnic. Magistra Jutta učila svěřenkyně řemeslům, péči o zahradu, orientaci v bylinkářství, zpěvu žalmů, čtení, psaní, seznamovala je s Písmem svatým, s díly církevních otců a s církevní liturgií.

Hrabě Sponheim zbudoval na Disibodenbergu pro svou dceru Juttu malý ženský klášter.²² Na svátek Všech svatých, 1. listopadu 1112, když bylo Hildegardě čtrnáct let, byla Jutta s Hildegardou a další dívkou slavnostně svěřena benediktinskému klášteru Disibodenberg. Jutta ze Sponheimu se stala představenou v klášterním společenství řeholnic přidružených k prosperujícímu mužskému benediktinskému klášteru v Disibodenbergu. Řeholnice tak tvořily „*opatství uvnitř opatství*“. Jutta měla za Hildegardu v klauzuře zodpovědnost a ochraňovala ji.²³ V klášteře se Hildegarda věnovala studiu přírodních věd, německé lidové medicíny i starořecké kosmologie.

Hildegarda sdílela jednu celou přiléhající ke kostelu s Juttou celých třicet let.²⁴ Dne 22. prosince roku 1136 Jutta zemřela a Hildegarda po ní převzala úřad představené kláštera.²⁵ Řeholnice si Hildegardu zvolily a tak se ve třiceti osmi letech stala představenou kláštera a zároveň učitelkou ženské komunity v benediktinském opatství Disibodenberg. Hildegarda byla ve své funkci mírnější než Jutta ze Sponheimu. Zazděná klausura se postupem času stala otevřeným ženským klášterem. Hildegarda žila na Disibodenbergu čtyřicet let a za tu dobu prošel klášter velkým rozmachem. Během Hildegardina života na Disibodenbergu byla ke klášteru vystavěna románská

21 HEMENWAY, Priya. *Světcí*. [Praha]: Slovart, ©2007, s. 119

22 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 93.

23 EMBACH, s. 11.

24 SANTA LUCIA, Lynn. *Ženy, které změnily svět*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2011, s. 94.

25 EMBACH, s. 15.

bazilika, která byla dostavěna roku 1143.

Mezi léty 1141 až 1151 pracovala Hildegarda na Disibodenbergu na svém prvním literárním díle „Liber Scivias“ a na hudebních skladbách a pašijové hře „Mysterienspiel“.²⁶ K jejímu prvnímu dílu, které pojmenovala „Liber Scivias“, neboli „Poznej cesty Páně“ ji byla inspirací její vidění.

Od tří let měla Hildegarda vidění zářících předmětů, ovšem mnoho let se bála o nich někomu říci.²⁷ Později se se svými viděními svěřila Juttě a mnichovi Volmarovi z kláštera Disibodenberg. Hildegardina vidění na mnicha velmi zapůsobila a byl přesvědčený, že vidění přicházejí od Boha. Mnich Volmar ji podpořil a získal souhlas disibodenberského opata, aby mohla svá vidění sepsat.²⁸ Poté se stal jejím tajemníkem. Až od roku 1141, když dostane Hildegarda ve svém vidění podnět od Boha, se rozhodne svá vidění sepsat.²⁹ Hildegardiny texty sepsal právě její první pomocník, učitel a mnich Volmar. Hildegarda mu diktovala svá vidění a zároveň je sama kreslila na voskovou tabulku. Volmar provedl gramatickou korekturu a přepsal její vidění na pergamen. Hildegardina latina totiž nepatřila k těm nejvybroušenějším a i ona sama sebe často označuje jako nevzdělanou. Spis „Liber Scivias“ Hildegardu proslavil ještě za jejího života. Dílo dokončila roku 1151 a slavila s ním veliký úspěch, což zapříčinilo příchod mnohých šlechtických dcer do kláštera.

Od roku 1147 až do sklonku Hildegardina života probíhá rozsáhlá korespondence mezi Hildegardou a významnými osobnostmi doby.³⁰ Po dalších zkušenostech s vizionářskými zjeveními se Hildegarda roku 1147 rozhodla písemně požádat o radu, jak má se svým mimořádným nadáním naložit. Souviselo to i se psaním díla „Liber Scivias“, protože Hildegarda začala pochybovat o hodnotě svého díla. Hildegarda se obrací na významného cisterciáckého opata Bernarda z Clairvaux, který byl silnou církevní autoritou, protože si nebyla jistá, zda má v psaní pokračovat. Bernard ve svém dopise přímo neodpoví, ale zdvořile Hildegardě odepíše a vyjádří ji uznání.

26 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

27 HEMENWAY, s. 119

28 SANTA LUCIA, s. 99.

29 SCHÄFER, s. 27.

30 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

V listopadu 1147 navštívil Trevír papež Evžen III., cisterciácký mnich a žák Berharda z Clairvaux. V Trevíru se konal sněm před remešským koncillem roku 1148 a zúčastnilo se ho mnoho významných osobností. Vedle samotného papeže tam byl ještě jeho poradce Bernard z Clairvaux, osmnáct kardinálů a mohučský arcibiskup Jindřich. Na sněmu se projednávala i otázka Hildegardiných vizí. Stalo se tak na prosbu mohučského arcibiskupa Jindřicha, kterého ovlivnil jeho opat z Disibodenbergu, Kuno. Arcibiskup upozornil papeže na výjimečnou ženu Hildegardu, na její ctnosti, zázraky a spisy. Na sněmu v Trevíru se tak poprvé veřejně mluvilo o Hildegardě.

Papež Evžen III. měl vyjádřit svůj názor na Hildegardu. Proto se rozhodl její dílo prozkoumat a tak ustanovil komisi, kterou vedl verdunský biskup Adalbert. Komise byla vyslána do kláštera na Disibodenberg. Tam prozkoumala situaci a přivezla z kláštera první dva spisy „*Liber Scivias*“ do Trevíru. Papež byl uchvácen z Hildegardy i jejích spisů. Dokonce na shromáždění biskupů a kardinálů předčítal úryvky z jejího díla.

Hildegardu veřejně pochválil i opat Bernard z Clairvaux. Přimluvil se za ni, že by neměla mlčet a vyzval papeže, aby potvrdil Hildegardinu autoritu.³¹ Následně, na popud Bernarda, napsal papež Hildegardě dopis, ve kterém uznal její vidění a povzbudil ji v dalším psaní. Na přelomu roku 1147 a 1148 tedy dostala od papeže Evžena III. oficiální svolení. V čestném spisu papež potvrdil, schválil a požehnal její vidění.³² „*Papež Eugen III. ustanovil komisi k seznámení se s Hildegardou a poté ji vyzval, aby psala i nadále.*“³³ Papeže Hildegardino dílo natolik nadchlo, že občas sám četl z jejích spisů.

Těmito událostmi započala korespondence mezi papežem Evženem III. a Hildegardou. Pro Hildegardu to byla veliká čest a přínos, že jí samotný papež projevil uznání a povolil jí, aby vyjevila, co vidí. Proslavilo ji to v celém tehdejší křesťanském světě a lidé k ní začali putovat pro rady. Stala se všeobecně uznávanou autoritou a její díla se četla na synodách a ve vysokých církevních kruzích.³⁴ Její vizionářský dar uznaly všechny vyšší církevní autority.

31 SCHÄFER, s. 33.

32 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

33 KOCH, Ursula. Matka představená z Rupertova vrchu: Hildegarda z Bingen - zvěstovatelka lásky: historický román. Praha: M.E.S.S., ©2013, s. 140.

34 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 94.

Sláva Hildegardy zapříčinila, že byl klášter v Disibodenbergu brzy plný a tak se Hildegarda rozhodla založit nový klášter. K tomu ji podněcovala i její vidění. V roce 1148 Hildegarda náhle oznámila, že se stěhuje, jelikož ji to ve vidění přikázal Bůh.³⁵ Zakládá klášter na hoře svatého Ruperta blízko vtoku Nahe do Rýna. Důvod byl hlavně ten, že klášter na Disibodenbergu byl už moc malý a nezvládal nápor poutníků.³⁵ Klášter Rupertsberg u Bingenu měl lepší polohu, jelikož umožňoval lepší kontakt s okolním světem, především s kolínským, mohučským a trírským biskupstvím. Roku 1150, když Hildegarda překonala další těžkou nemoc, opouští skupinka asi dvaceti jeptišek spolu s Hildegardou Disibodenberg a usazují se o třicet kilometrů dále, na Rupertsbergu u Bingenu. Řeholnice zde dokázaly vztyčit rozbořený kostel a z pustin okolo založily kvetoucí vinohrady a bylinné záhony. Pomáhaly nemocným, slepým i malomocným a Hildegarda plnila prosby prostých lidí a modlila se za jejich příbuzné.

Opat Kuno z mužského kláštera Disibodenberg nejprve nechtěl dát povolení k přestěhování Hildegardy a jejích sester jinam. Vadilo mu, že Hildegarda usilovala o nezávislost nového kláštera na mužském klášteře na Disibodenbergu. Také se bál, že s odchodem Hildegardy klášter ztratí věhlas, přestanou tam chodit poutníci a oni přijdou o finanční podporu. Klášteře v Rupertsbergu nechtěli mniši vydat žádný majetek a tak musela žít Hildegarda chvíli z darů. Přesto se ale Hildegardě podařilo vyřídit všechny formality a odešla se svými osmnácti pannami na Rupertsberg.³⁶ Nezávislost kláštera na Disibodenbergu zajistila až smlouva s novým opatem Helegarem. Klášter poté spadl přímo pod mohučské arcibiskupství, což znamenalo i svobodnou volbu abatyše. Dne 1. května 1151 proběhlo vysvěcení kláštera na Rupertsbergu mohučským arcibiskupem Jindřichem I., který navíc věnoval klášternímu společenství mlýn na Rýnu.³⁷

Při stejné příležitosti také Jindřich Mohučský povoluje návrat na Rupertsberg jedné Hildegardě blízké důvěrnici Richardis ze Stade, která pomáhala Hildegardě v jejích začátcích psaní. Richardis byla povolána svým bratrem, brémským arcibiskupem jako nová abatyše do Bassumu. Stalo se tak proti vůli Hildegardy, která nechtěla přijít o nejlepší přítelkyni a pomocnici. Hildegardu tento akt od mohučského arcibiskupa velmi potěšil, jelikož Richardis srdceryvně bránila, ovšem už se s ní nesetkala, protože těsně

35 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

36 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 94.

37 EMBACH, s. 24.

před odjezdem z Bassumu, roku 1152, Richardis zemřela.³⁸

Hildegarda byla v kontaktu i se samotným císařem. Vyměnili si početnou korespondenci a dvakrát se osobně setkali. S císařem Fridrichem I. Hohenstaufským, známým jako Barbarossa, se Hildegarda poprvé setkala v roce 1155 v německém Ingelheimu. Z pozdějších dopisů víme, že tam Hildegarda Fridrichovi předpověděla budoucnost. Možná i díky radám Hildegardy se Fridrich po rozvodu se svou chotí Adélou z Vohrburgu rozhodl opět oženit. Stalo se tak roku 1156, když si vzal Beatrixii Burgundskou, která byla Hildegardě i celému klášteru na Rupertově vrchu velmi zavázána.³⁹ Podruhé se setkali na říšském sněmu v Mohuči roku 1163, kde si Hildegarda vymohla ochranný list pro klášter na Rupertsbergu.

Od roku 1158 až do roku 1171 podniká Hildegarda otevřená kázání na německém území a to i přes její vysoký věk a časté nemoci.⁴⁰ V letech 1158 až 1161 se rozhodla vypravit na první kazatelskou cestu. V té době jako šedesátiletá navštěvuje města kolem Mohanu, mimo jiné Mohuč, Wertheim, Würzburg, Kitzingen, Ebrach a poté i Babmerg.⁴¹ Při této cestě sepsala své druhé vizionářské dílo „*Liber Vitae Meritorum*“, neboli „*Knihu o životních zásluhách*“.

Při její druhé kazatelské cestě v roce 1160 navštívila Hildegarda Trevír, kde na Svatodušní svátky veřejně hovořila a četla levity před arcibiskupem Hillinem a jeho kleriky.⁴² Třetí cesta vedla v letech 1161 až 1163 do Kolína nad Rýnem, kde Hildegarda veřejně kázala pro kolínský klérus. Při cestě navštívila i další porýnská města, Boppard, Andernach a Siegburg.⁴³ Poté Hildegarda na dlouhou dobu onemocněla, ale vyléčila se a roku 1170 se vydává na svou čtvrtou a poslední kazatelskou cestu do Švábska, kde navštěvuje také Maulbronn a Hirsau. Na své cestě kritizuje církev a její provinění.

Přibližně ve stejných letech, ve kterých podniká své kazatelské cesty (1158 – 1173), pracuje Hildegarda na dalších dílech. Vedle již zmíněného díla „*Liber Vitae Meritorum*“ sepsala ještě spisy „*Physica*“, neboli „*Přírodní nauka*“, „*Causae et curae*“, neboli „*Příčiny a léčba*“ a „*Liber Divinorum Operum*“. V nově vzniklých

38 EMBACH, s. 14.

39 EMBACH, s. 27.

40 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

41 SCHÄFER, s. 57.

42 SCHÄFER, s. 59.

43 KOCH, s. 141.

přírodovědných a léčitelských dílech shrnula výsledky svého pozorování přírody, vědomosti zprostředkované benediktinskou tradicí i lidovými představami.⁴⁴

V období života Hildegardy nastalo papežské schizma, které začíná roku 1159 tím, že císař Fridrich I. Barbarossa dosazuje prvního vzdoropapeže. Hildegarda je proti a podporuje, jako většina duchovních, původního papeže. Roku 1164 Hildegarda napomenula Barbarossu, aby uznal pravého papeže Alexandra III.⁴⁵ Fridrich I. Barbarossa ale neuposlechne a jeho císařské oddíly pronásledují duchovní věrné papeži a vypalují kláštery v Porýní. Naštěstí se císařské oddíly vyhnuly Rupertsbergu. Spor je vyřešen roku 1177, když císař uzná papeže Alexandra III.

V roce 1165 rozšiřuje Hildegarda své působení, když zakládá druhý klášter v Eibingenu. Hildegarda se dozvěděla o vyhořelém bývalém augustiniánském klášteře ve vsi Eibingen, na protilehlé straně Rýna nad Rüdesheimem a jelikož na Rupertsbergu již bylo málo místa, rozhodla se zřídit ještě jeden klášter tam. Hildegarda se tam stala abatyší a na klášter dohlížela pravidelnými návštěvami dvakrát týdně, kdy jezdila přes Rýn.⁴⁶

Roku 1173 umírá Hildegardin blízký přítel, důvěrník, sekretář, tajemník a spolupracovník, mnich Volmar.⁴⁷ Po Volmarovi přišel z Disibodenbergu Gottfried, který začal psát Hildegardin životopis. Gottfried byl tajemník, o kterého se Hildegarda přela s mnichy z Disibodenbergu. Hildegarda požadovala nového pomocníka z kláštera Disibodenberg, ale místní opat ji nechtěl vyhovět. Nakonec na naléhání Vatikánu bylo po jejím a vybraný mnich skutečně přišel z mužského kláštera v Disibodenbergu, ovšem po pár měsících, roku 1176, umírá. Ještě mezi tím, na přelomu let 1174 a 1175 sepisuje Gottfried Hildegardin životopis „*Vita Hildegardis*“, „*Kniha I.*“⁴⁸ Po něm se roku 1177 stává posledním Hildegardiným tajemníkem mnich z Flámska, teolog Wibert z Gemloux.⁴⁹

Mezi léty 1178 až 1179, ke konci Hildegardina života, proběhl velký konflikt

44 KOCH, s. 140.

45 KOCH, s. 141.

46 SCHÄFER, s. 70.

47 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

48 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

49 SCHÄFER, s. 72.

mezi Hildegardou a mohučským arcibiskupstvím a abatyše zažila těžké chvíle.⁵⁰ Šlo o spor kvůli tomu, že Hildegarda pochovala exkomunikovaného, avšak podle Hildegardy kletby zproštěného šlechtice na klášterním hřbitově v Rupertsbergu. Šlechtic byl spolu se svým přítelem kvůli zločinům vyobcován z církve, ale před smrtí se kál a od jednoho kněze v Bingenu se mu dostalo rozhřešení a svátosti umírajících. Podle Hildegardy se šlechtic vrátil do církve, jelikož se kál a dostal rozhřešení. Pohřbení šlechtice z donátorské rodiny ovšem vzbudilo odpor. Mohučský klérus v nepřítomnosti arcibiskupa Kristiána z Buchu požadoval šlechticovu exhumaci a následné přenesení těla pryč z klášterního pozemku. Hildegarda to ale odmítla. Podle ní se šlechtic před smrtí vyznal ze svých hříchů a smířil se s církví.

Mohučský arcibiskup vyhrožoval, že na klášter uvalí interdikt a později dostál svým slovům. Pro klášter to znamenalo, že řeholnice nesměly vykonávat mše, přijímat svátosti ani zpívat. Hildegarda následně žádá mohučského arcibiskupa o zrušení interdiktu, aby se se sestrami mohly opět modlit k Bohu zpěvem a hudbou. „*Ve svém možná nejdůležitějším dopise, jaký kdy napsala, Hildegarda protestovala proti potrestání, které připravilo její klášter o pěveckou funkci, hudbu „Bohem zamýšlených nebeských melodií“, jež byla středem jeho duchovního života.*“⁵¹

Během tohoto sporu našla Hildegarda podporu u kolínského arcibiskupa Filipa a také u přítele mrtvého šlechtice. Docílí přechodného zrušení interdiktu, ale zanedlouho je na příkaz arcibiskupa Kristiána z Říma interdikt opět obnoven. Hildegarda napíše svůj poslední dopis před svou smrtí mohučskému arcibiskupovi Kristiánovi. Hildegarda ve sporu neustoupila, jelikož věřila, že její názor je správný a podporovaný Bohem a poslušnost Bohu pro ni byla nejdůležitější.⁵² Roku 1179 byl interdikt nadobro zrušen a arcibiskup požádal Hildegardu o odpuštění.⁵³ Záznamy o tomto sporu jsou dochovány z Hildegardiných podrobných dopisů.

Hildegarda umírá v noci z neděle na pondělí 17. září 1179.⁵⁴ Její tajemník Wibert na deset let opouští Rupertsberg. V těchto letech (1180 – 1190) také dokončuje mnich

50 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

51 SANTA LUCIA, s. 105.

52 SANTA LUCIA, s. 105.

53 SCHÄFER, s. 75.

54 SCHÄFER, s. 76.

Theodorik Hildegardin životopis („*Knihu II. a III.*“).⁵⁵

Hildegarda byla pohřbena na Rupertsbergu a její hrob se na desetiletí stal poutním místem. Poté byl její hrob přemístěn do vnitřku klášterního kostela. Podle údajů v knize „*Patrologia Latina*“ se sestry v klášteře nemohly v klidu modlit, jelikož Hildegarda z hrobu vykonávala zázraky a to lákalo do kláštera čím dál více poutníků. Ze zahrad jejich kláštera se postupně stávalo tržiště a klášterní zahrada byla pustošena. Obchodníci například prodávali vodu, ve které si Hildegarda údajně omyla nohy. Klášteru to vynášelo peníze, ale omezovalo to jejich duchovní život. Jeptišky tedy požádaly mohučského arcibiskupa Siegfrieda II. z Eppsteinu, aby zakázal Hildegardě konat další zázraky, jelikož nemají klid na modlitby. Nemohly dodržovat nařízení Svatého otce Benedikta, jímž jsou zavázány. Arcibiskup jejich přání vyhověl, vykonal v Bingenu mši, při které požádal Hildegardu, aby již na tom místě nekonala žádné zázraky. Davy poutníků protestovaly, ale jeptišky je uklidňovaly, že když se budou modlit k Bohu a prosit Hildegardu o pomoc, určitě je vyslyší. Legenda praví, že Hildegarda výzvu arcibiskupa vyslechla a v klášteře opět zavládlo ticho a klid.

Vyobrazení Hildegardy je doloženo jejím znázorněním na červeném oltářním ubruse, antependiu, z červeného hedvábí.⁵⁶ Toto vzácné antependium vyrobené mezi léty 1225 až 1230 bylo zachráněno před drancováním kláštera na Rupertsbergu během třicetileté války a bylo převezeno do kláštera v Eibingenu. Po zrušení kláštera se dostalo do Bruselu, kde je od roku 1896 vystaveno v Musées royaux d'Art et d'Histoire.⁵⁷

3.1. Svatořečení

Podle Priyi Hemenwayové jsou svatí ti, kteří následovali Krista v jeho stopách. „*Působením lásky se změnili a předávali toto jednoduché poselství druhým.*“⁵⁸

Hildegarda z Bingenu byla uctívána a milována již za časů svého života, její současníci ji označovali jako světici a prorokyni Němců. Po její smrti, 17. září 1179 se její hrob stal místem poutníků, kteří tam putovali hlavně kvůli vidině zmírnění bolestí a

⁵⁵ HÜLSHÖRSTER, s. 1.

⁵⁶ Příloha č. 1

⁵⁷ KOCH, s. 144.

⁵⁸ HEMENWAY, s. 11

vyléčení svých nemocí a strastí.⁵⁹

Ve 13. století byl zahájen kanonizační proces, který se vlekl po mnoho dalších staletí. Kanonizace probíhá ve třech krocích, přičemž druhým stupněm je blahoslavení, neboli beatifikace. Znamená to, že je potvrzeno, že daná osoba je v nebi. Osobě potom může být zasvěcen například kostel, nebo se k ní lidé mohou modlit a prosit ji o přimluvu. Třetím stupněm kanonizace je svatořečení. Aby k tomu došlo, musí být u dané osoby doložen zázrak. Hildegarda byla blahoslavená a měla svátek v církevním kalendáři. Ten spadal na den její smrti.⁶⁰

V roce 1227 poprvé požádala abatyše a konvent kláštera na Rupertsbergu papeže Řehoře IX. o svatořečení této jejich velké zakladatelky.⁶¹ Jako důvody, proč by měla být svatořečena uvedly její knihy a zázraky. Papež Řehoř IX. měl o Hildegardino svatořečení zájem a tak zahájil jednání. Proces ale ztroskotál na práci komise pověřené k práci na svatořečení. Dokument o její svátosti byl předložen roku 1233, byl však zamítnut a poslán zpět vyšetřovací komisi pro doplnění. Ve svědectvích chyběly detaily ohledně Hildegardiných zázraků a tak ke svatořečení nedošlo.⁶² Roku 1235 inicioval papež Řehoř IX. další pokus na Hildegardino svatořečení. Mohučský biskup ale kladl odpor a tak ke svatořečení nedošlo.⁶³

Další iniciativu převzal nástupce Řehoře IX. papež Innocenc IV. V letech 1243 vyzval duchovní v Mohuči, aby znovu předložili dokument na Hildegardino svatořečení. Ti tak však neučinili. Zájem o Hildegardino svatořečení měl i papež Jan XXII. v letech 1317, ovšem neúspěšně a Hildegarda byla pořád nazývána světicí neoficiálně. Další pokusy proběhly v letech 1489 a 1498, když nechal mohučský arcibiskup otevřít Hildegardin hrob v Rupertsbergu.⁶⁴ Otevřením hrobu se potvrdilo, že Hildegardiny ostatky nebyly porušeny. I později byly iniciovány nové požadavky, ale nedošlo k novému uzavření procesu.

Dílčí úspěch přišel koncem 16. století. V roce 1584 byla Hildegarda v katolické církvi přidána martyrology do oficiálního seznamu mučedníků, zvaného též jako

59 SANTA LUCIA, s. 105.

60 SANTA LUCIA, s. 105.

61 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

62 EMBACH, s. 78.

63 <https://www.heiligenlexikon.de/>

64 EMBACH, s. 78.

„*Martyrologium Romanum*.“⁶⁵ Tím byl povolen k uctívání její kult. U mnohých martyrologů byla uváděna jako světice. V mohučské a limburské diecézy se začal slavit její svátek, který připadal na 17. září, tedy na den její smrti.⁶⁶ Teprve roku 1940 římská kongregace pro bohoslužbu a svátosti povolila oslavu jejího svátku v Německu ve dni 17. září.⁶⁷

Další iniciativy na svatořečení probíhaly opět neúspěšně. Na německé biskupské konferenci v Římě roku 1979 byl předložen návrh, aby Hildegarda dostala titul učitelky církve. K tomu ale musela být svatořečena. Na konferenci v roce 1987 byl opět neúspěšně předložen návrh na její svatořečení.

Po vydání Hildegardiných nejdůležitějších děl v roce 2010 měl papež Benedikt XVI. dva proslovy o Hildegardě. Papež ji ocenil jako velkou prorokyni, jejíž téma je v současnosti velmi aktuální. Na to konto požádala abatyše a konvent opatství svaté Hildegardy 25. prosince 2010 ještě jednou o svatořečení a povýšení jejich církevní patronky na učitelku církve. Papež Benedikt XVI. obnovil jednání. Aby Hildegarda získala titul učitelky církve, musela být nejprve svatořečena. Papež uznal Hildegardin zázrak, kterým bylo, že již přes 850 let Hildegardu její národ uznával jako světici. 10. května 2012 ji papež Benedikt XVI. svatořečil a zařadil ji tak do církevního kalendáře svatých.⁶⁸ Je náhodou, že Hildegardu z Binguenu svatořečil právě papež Benedikt XVI., jmenovník zakladatele řádu benediktinů, ve kterém svatá Hildegarda celý život působila.

3.2. Titul učitel církve

Dne 7. října 2012 byla Hildegarda v Římě oslavně povýšena na učitelku církve, latinsky „*doctor ecclesiae universalis*.“⁶⁹ Pro tento titul musela Hildegarda splnit několik požadavků. Patří mezi ně pravověrnost, převyšující učení a titul „*svatá*“. Titul učitelka církve musí být prohlášen církví. Tento titul je velmi vzácný a se sv. Hildegardou ho vlastní pouze tři další světice. Jedná se o sv. Terezii z Ávily, sv.

65 SCHÄFER, s. 12

66 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 95.

67 KOCH, s. 143.

68 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

69 EMBACH, s. 79.

Kateřinu Sienskou a sv. Terezii z Lisieux.

Důvodů, proč si Hildegarda tento čestný titul zasloužila bylo hned několik. U svaté Hildegardy z Bingenu se projevila neobvyklá harmonie mezi jejím učením a denním životem. Tato chytrá žena žila podle pravidel svatého Benedikta z Nursie. Hildegardino učení odráží učení apoštolů, literaturu církevních otců a také díla autorů jejich současníků. Co se týče jejího zkoumání, tak hlavní linii jejího myšlení představovala církevní liturgie a Písmo svaté. Ve svých dílech se soustředila především na tajemství lidského bytí. Pohled mystičky z Bingenu se neomezil jen na nějaké počáteční otázky, nýbrž na syntézu celé křesťanské víry. Ve svých vizích a napojených obrazech tak Hildegarda shrnula historii svátostí od počátku světa až po svou dobu.

Papež Benedikt XVI. prohlásil o svaté Hildegardě z Bingenu dne 7. října 2012, že se jedná o jednu z nevýznamnějších žen 12. století. Jako důvody uvedl hlavně to, že svými činy přispěla k rozvoji a vývoji církve v té době. Papež obdivoval především Hildegardin talent, který podpořil její živou inteligenci, hlubokou citlivost a uznanou duchovní autoritu. „*Pán jí dal prorockou duši a vášnivou schopnost rozeznat znaky doby.*“⁷⁰ Hildegarda projevovala velkou lásku církvi, Kristu i lidem. Zabývala se medicínou, básněmi i hudbou.

4. Hildegarda jako abatyše a zakladatelka dvou klášterů

Hildegarda byla benediktinka. V Řeholi svatého Benedikta se píše, že svatý Benedikt napsal své učení podle plodů Božích, v milosrdenství, lásce a čistotě. Svatý Benedikt z Nursie, poustevník a zakladatel klášterů, se narodil roku 380 a vytvořil Řeholi pro první západní mnichy.⁷¹ V 7. století se Řehole šířila z Itálie přes Alpy dále na sever. Koncem 7. století se v Anglii prosazuje jako jediná platná. Prostřednictvím irských a anglických misionářů se Řehole šíří na území Německa. Na německém konziliu je roku 742 ustanoveno, že se mají všechny kláštery držet Benediktovy řehole.⁷²

70 HÜLSHÖRSTER, s. 14.

71 PERNOUD, Régine. Žena v době katedrál. Přeložil Gustav FRANCL, přeložil Václav FREI. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 28

72 GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2004, s. 40

Řehole svatého Benedikta představuje duchovní cestu jednotlivce. „*Klášter je dílnou, v níž se duchovní tvorbou formuje a buduje pravá podoba člověka.*“⁷³ Duchovní cesta je cesta pokory, která má celkem dvanáct stupňů. Během této cesty se má řeholník vnitřně vyvinout a dospět k lidské zralosti.

Ve svém díle „*Liber Scivias*“ Hildegarda popsala, jak pronikla na výjimečnou a spořádanou cestu podle svatého Benedikta, kterého hluboce obdivovala a přirovnává ho ke druhému Mojžíšovi. Její život se ubíral přes apoštolské učení k začátku mnišské životní cesty, která zprvu nebyla vůbec jednoduchá (Hildegarda začátky přirovnala k životu na pustinách a v jeskyních), ovšem poté se stala výjimečnou. Píše, že do učení svatého Benedikta pronikla s planoucím ohněm a poté ho začala vyučovat.⁷⁴ Svatá Hildegarda byla velmi ovlivněna benediktinským řádem a jeho pravidla jí dala sílu pro hlásání a šíření víry.

Během duchovní cesty podle Řehole svatého Benedikta dochází k proměně vůle, proměně myšlení i k proměně těla. Člověk si uvědomí svůj vztah k Bohu, k sobě samému i k lidem. Naučí se vyslovovat a zacházet se s svými pocity a myšlenkami. Přizpůsobí se realitě a dojde k pokoře ve smíchu, hlase i v držení těla.⁷⁵ Důraz je kladen především na modlitbu a práci, „*ora et labora*“.⁷⁶

Benediktinský řád klade důraz na ochotu vzdát se sebe sama. Učení svatého Benedikta je podle jeho příznivců naprosto dokonalé a proto nikdo nemá právo ho jakýmkoli způsobem upravit nebo předělat.⁷⁷ Řehole svatého Benedikta nebyla nikdy předělána, ale některé kláštery se přizpůsobily pod vlivem společnosti a kultury v dané lokalitě. Klášter je totiž ovlivňován místem, ve kterém se nachází, ale platí to i naopak. Klášter je neoddělitelný od své role v okolním světě. U benediktinů není vnější svět úplně vyloučen od klášterního života. Svět venku není ignorován ani zanedbáván. Přítomnost je přijata. Benediktini přijímají do svého kláštera hosty a jsou velmi pohostinní.⁷⁸

Podle požadavků benediktinské Řehole by měl řeholník vykazovat poslušnost,

73 GRÜN, s. 42

74 HÜLSHÖRSTER, s. 5.

75 GRÜN, s. 47

76 GRÜN, s. 71

77 HÜLSHÖRSTER, s. 5.

78 MATĚJEK, Marek a kol. Benediktini ve středověku. Vyd. 1. Třebíč: Vivat Academia, 2011, s. 23.

stabilitu, umírněnost a lidskost. Měl by žít v osobní chudobě a čistotě. Život řeholníka by měl být střídavý a přísný. Většinu dne tráví řeholníci v tichu. Mezi každodenní aktivity patří společná modlitba v kostele, dále samostatná meditace, nebo duchovní četba, manuální práce, jídlo a spánek.⁷⁹ Dodržování tohoto monotónního života vyžaduje pevnou vůli.⁸⁰

Mnich vykonává dva druhy činností. Vykonává službu Bohu a službu vlastnímu klášteru, která zahrnuje domácí i zahradní práce. Mezi duchovní a fyzickou činností by měla být rovnováha, proto se řeholníci v klášteře většinou řídí podle přísného rozvrhu. Každodenní život jeptišek se řídil Písmem svatým. Liturgie určovala denní harmonogram a tak často musely jeptišky přerušit svou práci a odebrat se k pravidelné modlitbě. Klášter své členy učil dívat se na svět očima Boha a upírat pohled na ty věci, které jsou pro něj podstatné. Rozhodně je ale v klášteře neučili jednostrannosti, naopak snažili se všechno chápat v souvislostech a vzájemných vztazích.

Benediktinské kláštery byly společenstvím duchovního života, místa modlitby i pohostinná útočiště pro poutníky. Kláštery byly centry spirituality a středisky kulturní a misijní aktivity.⁸¹ Součástí kláštera je kostel, neboli oratoř, kde probíhají modlitby a bohoslužby. Řeholníci tam vykonávají „*Boží dílo*“.⁸² Dále se v klášterním objektu nachází kuchyně, refektář, dormitář a venkovní domky, ve kterých probíhají práce pro chod kláštera.

Hlavní postavou kláštera je opat nebo abatyše, kteří jsou vybráni do svého úřadu především pro dobrou schopnost vést druhé. Představení kláštera by měli pomáhat svým mnichům. Měli by mít autoritu, aby dokázal udržet v klášteře poslušnost. Opat je zodpovědný za své řeholníky a musí jim pomáhat. Představený kláštera by měl zároveň při řešení zásadních otázek naslouchat radám celé komunity, popřípadě starších mnichů. Měl by si nechat poradit od ostatních, ovšem zodpovědnost za všechno a tudíž i finální rozhodnutí připadá jen na něj. Opat nebo abatyše by měli představovat pozoruhodného duchovní vůdce a zároveň mistry v chápání a řešení lidských vztahů. „*Opat má být mnichům otcem. Opat je učitel. Nesmí však učit ničemu jinému, než co učí Písmo. Opat*

79 MATĚJEK, s. 23.

80 MATĚJEK, s. 22.

81 GRÜN, s. 40

82 MATĚJEK, s. 24.

je pastýř. Opat je pro mnichy lékař.“⁸³

V klášteře se udržuje disciplína a hierarchie. Neposlušné řeholníky čeká trest, který je má napravit a přivést k pokoře. Mezi tresty patřilo napomenutí, veřejné pokárání, nebo i vyloučení z komunity. Při výchově mladých budoucích řeholníků byl často jako trest praktikován půst.⁸⁴

Uvedení do zasvěceného života řehole Benediktovy probíhá nejprve povoláním vyvoleného k zasvěcenému životu v klášterní komunitě. Následně musí zasvěcený odmítnout vnější svět a složit slib „*conversio morum*“, v němž se před komunitou zavazuje k stálosti, změně mravů a poslušnosti.⁸⁵ Řeholník se chová trochu jako asketa. V klášteře se musí zříci masa a celkově jeho jídelníček je omezený. Omezen je i spánek a mluvení.⁸⁶

Svatá Hildegarda po většinu svého života podle tohoto uspořádaného a přísného benediktinského řádu žila a díky tomu měla každý den přesně naplánované aktivity. Součástí klášterního života byly pravidelné modlitby, studium, četba a také práce. Jeptiška musela přijmout komunitní život, ve kterém se ale často cítila osaměle. Všechny faktory přísného života v klášteře formovaly Hildegardino myšlení a chování a následně ovlivnily její dílo a působení.

Hildegarda se řídila podle benediktinského kánonu hodnot, podle kterého se měl člověk vykazovat kladnými lidskými vlastnostmi, mezi které patřila láska k Bohu a k lidem, obezřetnost, bdělost, úcta, pohostinnost, soucit, dobrota, svoboda, vytrvalost, mírumilovnost, zodpovědnost, umírněnost, vděčnost a pokora.⁸⁷ Co se týče fascinujících Hildegardiných vlastností, podle kterých je člověk často posuzován i v dnešní době, tak můžeme říci, že v tomto smyslu je opravdovou benediktinskou světicí.

Vedle přídomku benediktinka, můžeme Hildegardu označit i jako teoložku. Díky svým dílům patří Hildegarda z Bingenu mezi nejznámější spisovatelky a teoložky křesťanství do šestnáctého století. Stojí na stupni s velkými teologickými mysliteli své doby. Ve svých rozsáhlých a mnohostranných dílech se zabývá hlavně autentickým

83 GRÜN, s. 78

84 MATĚJEK, s. 26.

85 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 24.

86 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 25.

87 HÜLSHÖRSTER, s. 5.

výkladem Písma svatého. Cílem jejích děl a působení je přivést člověka na cestu ke spáse.

V Hildegardině teologickém celistvém konceptu stojí ve středu zájmu vztah mezi Bohem, člověkem a světem. Člověka Hildegarda definuje jako tvora Božího, který je součástí stvoření a proto je jádro jeho myšlení i jednání stvořené Bohem. Každého jednotlivce tedy podněcuje, aby vnímal svou zodpovědnost před Bohem ve svém konkrétním životě, myšlení a jednání.⁸⁸

V díle „*Liber Scivias*“ se Hildegarda pokusila popsat pojetí Otce, Syna a Ducha svatého. Napsala, že tyto tři osoby pravé trojjednosti Boží žijí neoddělitelně v majestátu Božství. Bůh se nachází ve všech třech osobách ale zároveň v každé jediné. Vysvětluje, že Otec není bez Syna ani Syn bez Otce ani Otec a Syn bez Ducha svatého a ani svatý Duch bez Otce a Syna. Neboť tyto tři osoby jsou neoddělitelné v jednotě Božství.⁸⁹ V díle „*Liber Scivias*“ dále popisuje dvacet šest obrazů, které znázorňují její vidění, představující tajemství Boží, svět andělů, Boha, stvoření člověka, kosmickou katastrofu, vykoupení a spasení.⁹⁰

V díle „*Liber Divinorum Operum*“ popsala Hildegarda člověka jako tvora, který stojí za budováním světa, jelikož je mocnější než jiná stvoření a to především díky síle jeho duše. Díky lidské vzpřímené postavě, kdy hlava směřuje nahoru a nohy dolů, může člověk pohybovat všemi zemskými živly. Člověk se také projevuje skrze svá díla, která vznikají na základě síly jeho nitra. Člověk je schopný překonat své tělo a pohnout se svým srdcem, aby do jeho těla mohla proniknout síla duše, která mu dává sílu a ovlivňuje celý svět.⁹¹

Jelikož byla Hildegarda uznávaná žena, mohla si dovolit nezávislý výklad Bible. Například její interpretace Genesis, kde je uvedeno, že Eva byla stvořena jako druhá, interpretuje jako přednost ženy. Hildegarda často vedla dialogy s Biblí i se samotným Bohem. To, že k Hildegardě promluvil Bůh, se dozvídáme například ze zprávy, kdy Bůh Hildegardě v jejích čtyřiceti třech letech řekl, aby sepsala co vidí. „*Křehký člověče,*

88 HÜLSHÖRSTER, s. 7.

89 HÜLSHÖRSTER, s. 7.

90 SCHÄFER, s. 27

91 HÜLSHÖRSTER, s. 7.

*popeli z popela, prachu z prachu, řekni a napiš, co vidíš!*⁹²

Hildegarda se nemusela bát projevit vlastní názory a pohledy. Tato chytrá žena totiž dobře zhodnotila své šance a hranice v tehdejší mužské společnosti. Byla dobrým stratégem, taktikem i politikem. Nebyla to ale revolucionářka. Respektovala pravidla tehdejší doby, ale nenechala se jimi nijak pokřivit.

4.1. Klášter Disibodenberg

Hildegarda působila za svůj život ve třech kláštorech. Prvním z nich byl klášter Disibodenberg. Ten byl založen mohučským biskupem Willigisem na přelomu 10. a 11. století. Klášter byl původně augustinánský a až začátkem dvanáctého století se díky mohučskému biskupovi Ruthardovi přeměnil na klášter benediktinský.⁹³ Jméno nese podle mnicha, svatého Disiboda, což byl irofranký poutník, který žil v sedmém století. Hildegarda sepsala jeho podrobný životopis. Na tichém místě, na kopci mezi Bad Kreuznachem a Alzey, založil svatý Disibod malý klášter a dal tak základ pozdějšímu velkému klášteru Disibodenberg.⁹⁴

Benediktinský klášter měl mužskou i ženskou klauzuru. Ženská klauzura vznikla později, roku 1106.⁹⁵ Klauzuru tvořila obytná místnost, modlitebna a zahrada. Benediktinský řád nebyl tak přísný a tak v klauzуре neplatil zákaz mlčení. Ženskou část kláštera nechala zřídit rodina hraběte ze Sponheimu, jejichž dcera Jutta ze Sponheimu později vedla klášter. Klášter vysvětil biskup Otto Bamberský. Po Juttě ze Sponheimu, od roku 1136, vedla ženskou část kláštera Hildegarda.

Hildegarda přišla do kláštera 1. listopadu 1112.⁹⁶ V ženské klášterní cele žila přísným církevním životem podle pravidel svatého Benedikta dlouhých čtyřicet let. Sestrám se v klášteře dostalo potřebného vzdělání, především čtení, psaní a zpěvu. Hildegardina učitelka Jutta ze Sponheimu kladla při výuce důraz na znalost Písma svatého. Hildegardu ale naučila i mnoho praktických věcí, především znalostem přírody. Byla velká znalkyně rostlin a bylin. V klášteře se Hildegarda potkala s mnichy

92 SCHÄFER, s. 29

93 EMBACH, s. 11

94 SCHÄFER, s. 23

95 EMBACH, s. 12

96 HÜLSHÖRSTER, s. 3.

Volmarem a Wibertem z Gemloux, kteří ji pomáhali se psaním jejích děl, a s jeptiškou Richardis ze Stade, Hildegardinou nejlepší přítelkyní.

V klášteře Disibodenberg vzniklo Hildegardino první dílo „*Liber Scivias*“. Vydání tohoto díla jí přineslo slávu. Hildegarda se během svého pobytu na Disibodenbergu stala známou osobností. Papež Evžen III. potvrdil její věštecký dar a projevil jí uznání. Pro Hildegardino okolí to byl konečně důkaz její výjimečnosti a i díky tomu se dostal klášter Disibodenberg více do povědomí. Do kláštera se začalo vydávat mnoho lidí pro radu nebo pro pomoc s nemocí. Mnoho lidí začalo Hildegardě ze stejného důvodu psát dopisy. Hildegarda ale brzy dostala nutkání k založení vlastního kláštera. Klášter se tak stal poutním místem.

Hildegarda převzala po Juttě vedení ženské klauzury roku 1136.⁹⁷ Hildegarda vykonávala úřad abatyše v klášteře Disibodenberg velmi dobře. Byla plná lásky, ale na druhou stranu dokázala udržet přísný řád a sestry v krajním případě i potrestat. Během Hildegardina působení na postu abatyše propukl spor mezi papežem a císařem, což vedlo ke zmatkům v církvi a ke zvolením nových vzdoropapežů. Hildegarda se k této problematice vyjádřila a podpořila právoplatného papeže. Toto rozhodnutí chtělo velkou dávku odvahy, jelikož Hildegardin klášter spadal pod mohučské arcibiskupství a místní arcibiskup podporoval vzdoropapeže.⁹⁸

Roku 1259 přešel klášter do rukou cisterciáků. Roku 1504 byl klášter zničen kvůli válce o falcké dědictví.⁹⁹ V osmnáctém století byl klášter využíván na kámen a dnes z něj zbyly už jen ruiny. Dodnes je na místě kaple svaté Hildegardy. Potencionální návštěvníci mohou tuto památku vidět v obci Odernheim am Glan a kraji Bad Kreuznach.

4.2. Klášter Rupertsberg u Bingenu

Hildegarda získala pozemek na Rupertově vrchu u Bingenu a vystavěla tam, navzdory vůli svého opata, společně se sestrami klášter podle jejich představ. Klášter vznikl nad hrobem svatého Ruperta a nacházel se kousek od Bingenu, na levé straně

⁹⁷ EMBACH, s. 15

⁹⁸ HILDEGARDA Z BINGENU, s. 94.

⁹⁹ EMBACH, s. 17

vyústění řeky Náhy do Rýna, asi 30 kilometrů od Disibodenbergu.¹⁰⁰ Hildegarda vyvedla své sestry do pustiny, podobně jako tomu bylo u mnichů ze Cîteaux či Fountains. Přesídlení z Disibodenbergu se uskutečnilo mezi léty 1147 až 1151. Vysvěcení tamějšího kostela dokumentuje listina mohučského arcibiskupa Jindřicha z 1. května roku 1152.¹⁰¹

O klášter probíhal spor mezi Hildegardou a Kunem, opatem z Disibodenbergu. Opat nechtěl, aby Hildegarda odešla, jelikož její sláva a s tím spojený příval poutníků poskytoval klášteru dobrou finanční podporu. Hildegarda v tomto „boji“ zvítězila a to i díky matce jeptišky Richardis, markraběnce Richardis ze Stade, která se přimluvila u mohučského arcibiskupa Heinricha I. Ten se postavil na její stranu a roku 1150 se Hildegarda s jeptiškami přestěhovala. Jak již bylo v práci zmíněno, Hildegarda dokázala uplatnit své dobré kontakty a obdržela listiny, které zaručovaly klášteru jeho nezávislost.

Z listiny mohučského arcibiskupa Jindřicha, která vyšla 15. 2. 1152 vychází, že dne 1. 5. 1151 byla vysvěcena kaple na Rupertsbergu.¹⁰² Poté probíhali další spory s opatem na Disibodenbergu. Až roku 1158 přišlo zklidnění situace. 22. 5. 1158 byly mohučským arcibiskupem Arnoldem ze Selenhofenu vydány dvě, pro klášter důležité, listiny. Jednalo se o Vlastnickou listinu, která potvrdila klášterní majetek. Všechny dary, především od falckého markraběte Hermanna ze Stahlecku a jeho ženy Gertrudy z Bingenu, byly schváleny a tím byl klášter hospodářsky zajištěn. Druhou listinou byla Ústavní listina, která potvrzovala právní status založení a pravidla vztahu k mateřskému klášteru na Disibodenbergu. Rupertsberg tak byl materiálně naprosto samostatný.¹⁰³ Hildegarda získala i právo na svobodnou volbu abatyše. Klášteru Disibodenberg zůstalo jen právo pečovat o dceřiný klášter Rupertsberg.

Další problém řeší Hildegarda po smrti svého pomocníka, mnicha Volmara. Požaduje dalšího mnicha z Disibodenbergu, který přijde na Rupertsberg a bude jí pomáhat se psaním děl. Opat kláštera na Disibodenbergu je ale proti. Hildegarda se tedy obrací na papeže Alexandra III. s prosbou o přidělení pomocníka.

100 EMBACH, s. 22

101 HÜLSHÖRSTER, s. 3.

102 EMBACH, s. 24

103 EMBACH, s. 25

Další ochranné listiny ke klášteru Rupertsberg byly vydány roku 1163. Hildegarda dokonce osobně navštíví císaře Fridricha Barbarossu během své návštěvy Mohuče. Také si s ním vymění pár dopisů. Císař vydal Ochrannou listinu, která potvrdila již předešlou listinu mohučského arcibiskupa a navíc osvobodila klášter od daní. Další Ochranná listina byla vydána ve stejném roce nevlastním bratrem císaře, falckým hrabětem Konrádem. Šlo o potvrzení statků patřící ke klášteru Rupertsberg ve Falci a zajišťovala privilegia kláštera i po smrti Hildegardy.¹⁰⁴ Originály listin se dnes nachází v muzeu v Koblenzi.

Hildegarda považovala za nutnost přestěhovat se do nového kláštera, jelikož ženská část kláštera na Disibodenbergu byla pro ni a její sestry již nedostačující. Nárůst poutníků i sester nastal po tom, co papež oficiálně potvrdil a podpořil Hildegardiny vize a dílo. Nejen, že byl klášter Rupertsberg větší, ale měl i lepší polohu. Ležel na Rýnské ose, mezi kolínským, mohučským a trínským biskupstvím, tudíž umožňoval větší kontakty s okolím. V neposlední řadě byly důvodem založení nového kláštera Hildegardiny vize, ve kterých ji Bůh neustále podněcoval k založení nového kláštera. Hildegarda si byla vědoma jistých úskalí a tak chvíli nad tímto krokem váhala. Poté onemocněla a to brala jako Boží trest, za to, že v sobě své plány dlouho potlačovala. Když začala své plány o založení nového kláštera realizovat, uzdravila se.

Nový klášter Rupertsberg byl prostornější. Bylo v něm místo pro padesát řeholnic a hosty. Vedle běžných klášterních místností, jako byl refektář a dormitář, byly zřízeny i další části. V klášteře se nacházela lékárna, špitální místnost, dílny, prádelny, pekárna, lisovna révy, kuchyně, zásobárny, sklepy, vodovody pitné a užitkové vody, zahrady, hřbitov a místnosti pro ubytování služebnictva. V místním skriptoriu Hildegarda napsala mnoho svých děl.¹⁰⁵

Hildegardina pravidla v klášteře byla trochu uvolněnější. Benediktinky sehrávaly divadelní hry, které Hildegarda napsala a při té příležitosti mohly nosit odhalené dlouhé vlasy. Ve svátky nosily sestry bílé, zlatem zdobené závoje a šperky, což bylo mnohými kritizováno. Hildegarda to však zdůvodňovala tím, že šaty nosí na „Boží zakázku“.

Zajímavostí je, že do kláštera na Rupertsbergu přijímala Hildegarda pouze ženy

¹⁰⁴ EMBACH, s. 27

¹⁰⁵ SCHÄFER, s. 41

z váženého nebo šlechtického rodu.¹⁰⁶

Hildegarda jako abatyše v novém klášteře Rupertsberg musela plnit nové povinnosti, jelikož měla zodpovědnost za celý klášter. Měla za úkol řídit modlitby a služby Boží, kontrolovat jeptišky a radit jim, řídit zaměstnance, spravovat rozdělování zásob potravin a oblečení, přijímat návštěvy, řešit právní otázky a dohlížet na práci na půdě kláštera.¹⁰⁷ Začátky na Rupertsbergu nebyly jednoduché. Hildegarda se musela potýkat s problémy spojené s mateřským klášteřem na Disibodenbergu a s odchodem některých jeptišek. Vše ale vyřešila a překonala a k tomu všemu ještě stihla napsat knihy, skládat hudbu a korespondovat si s lidmi.

Po smrti Hildegardy se stala abatyší na Rupertsbergu řeholnice Aldeheida a ve svém úřadu působila až do své smrti, do roku 1210. O další abatyši rozhodl arcibiskup Siegfried II. z Eppesteinu. Stala se jí abatyše Alžběta, která zemřela v roce 1235. Sestra abatyše Alžběty, převorka Anežka, byla současně Alžbětina zástupkyně. Ve svém úřadě pečovala i o novicky. Císaři věrný Siegfried II. z Eppesteinu, který byl zvolen v roce 1200 arcibiskupem, v roce 1212 korunuje Fridricha II. Hohenstaufského německým králem. Následuje období politických nepokojů a mohučský dóm je téměř zničen. Dóm ovšem zrenovuje nástupce Siegfrieda II., Siegfried III. z Eppsteinu, který je arcibiskupem v letech 1230 až 1249. Roku 1632 byl klášter během třicetileté války nadobro zničen Švédy. Jeptišky se přestěhovaly do kláštera v Eibingenu. Na ruinách kláštera bylo postaveno stavení a zbytky budov kláštera zmizely.¹⁰⁸

4.3. Klášter v Eibingenu

Klášter v Eibingenu je druhým klášteřem, který Hildegarda založila. Důvod vzniku dalšího kláštera byl totožný s důvodem vzniku kláštera Rupertsberg. Hildegardina sláva se postarala o stálý přísun sester na Rupertsberg a tak byl pro všechny brzy klášter malý. Dalším důvodem bylo i to, že Hildegarda chtěla uvést do duchovního života i neurozené ženy, což ale na Rupertsbergu nešlo.

Hildegarda zakoupila opuštěný klášter v Eibingenu, který se dnes nachází ve

¹⁰⁶ EMBACH, s. 28

¹⁰⁷ SANTA LUCIA, s. 102.

¹⁰⁸ EMBACH, s. 29

měste Eibingen, v okrese Rudesheim na pravém břehu Rýna. Klášter byl původně augustiniánský. Založila ho roku 1148 šlechtična Marka, ovšem o deset let později byl klášter zničen císařskými oddíly.¹⁰⁹ Hildegarda nechala znovu vystavět konvent a na pomoc povolala převorku. Roku 1165 proběhlo slavnostní otevření kláštera. Hildegarda se tak stala abatyší již druhého samostatného kláštera. O svůj nový klášter se zajímala a pravidelně ho navštěvovala. Dvakrát v týdnu cestovala přes Rýn, aby navštívila svých třicet sester v Eibingenu.

V důsledku zničení kláštera v Rupertsbergu během třicetileté války byly převezeny ostatky Hildegardy do kláštera v Eibingenu. Klášter v Eibingenu ale začal pomalu chátrat a tak byl později stržen.

V průběhu dalších let byl klášter obnoven, ovšem postihla ho další tragédie. V roce 1802 proběhla sekularizace. Klášter byl rozpuštěn a veškerý majetek byl zabaven. Z kláštera se stalo skladiště. Počátkem dvacátého století klášter zachvátil požár. Po něm už byl obnoven pouze kostel. V roce 1831 se z klášterního kostela stal farní kostel v Eibingenu. V tomto kostele je dnes uložena skříňka, pořízená opatstvím v Maria Laach, s ostatky svaté Hildegardy.¹¹⁰

Znovuzaložení kláštera přišlo mezi léty 1900 až 1904, kdy nad starým opatstvím vznikl z popudu knížete Karla z Löwensteina nový klášter.¹¹¹ V roce 1904 se do nově vybudovaného kláštera v obci Rudesheim vysoko nad Rýnem nastěhovalo dvanáct sester. Jeptišky přesídlily do kláštera v Eibingenu z opatství svatého Gabriela v Praze. Klášter byl potvrzen jako plnoprávné opatství se všemi právy a privilegii bývalých klášterů svaté Hildegardy. Klášter tedy nespadal pod místního biskupa, nýbrž bezprostředně pod Svatý stolec v Římě.

Hlavním úkolem nového konventu opatství svaté Hildegardy bylo prozkoumat dědictví Hildegardy a opatrovat její život a dílo jako nadčasové aktuální poselství. Sestry chtěly Hildegardino dílo přepracovat a předat ho lidem.

Arcibiskup z Freiburgu Robert Zollitsch napsal o Hildegardě a klášteře v Eibingenu. Potvrdil, že svatořečením Hildegardy jí byla projevena velká úcta.

109 EMBACH, s. 30

110 EMBACH, s. 30

111 Příloha č. 2

Významná úcta svaté Hildegardě v současné době patří nejen v opatství svaté Hildegardy a u benediktinů, ale také v biskupství mohučském, trýrském a limburgském. Zvláště důležitý je podle arcibiskupa klášter v Eibingenu, který je důležitým poutním místem a centrem svaté Hildegardy v Německu.¹¹²

5. Hildegarda jako spisovatelka

Svatá Hildegarda byla významnou univerzální učenkyní, která po sobě zanechala rozsáhlá a mnohostranná díla. Hildegarda byla stejně tak řeholnicí, jako vědkyní, teoložkou, filozofkou, hudebnicí a básnířkou, lékařkou a přírodní léčitelkou. Veškeré její dílo cílilo na to, aby u lidí podnítila vztah k Bohu a přivedla je k životu ve víře.

Hildegarda byla velmi všestranná. V dílech zaznamenala své vize, básně, drama, hudební skladby, lékařské poznatky i politické a morální problémy. Vyjadřovala se i k problematice náboženství, intelektuálního i kulturního života. Originály jejích knih jsou dnes uloženy v bingenském klášteře.

Mezi Hildegardina nejdůležitější díla patří díla přírodovědná i teologická. Hildegarda sepsala krátký výklad Řehole svatého Benedikta i životopisy svatého Ruperta, vévody z Bingen a svatého Disiboda. Vedle toho se věnovala návrhu reformy abecedy a transkripce němčiny a latiny, kterou shrnula v díle „*Ignota lingua*“, neboli „*Neznámý jazyk*“ a vydala ji i se slovníkem. Jak již bylo zmíněno, svá díla nepsala sama, ale diktovala je svým sekretářům. Prvním z nich byl mnich Volmar, druhým mnich Gottfried z Disibodenbergu a poté mnich Guibert z Gembloux. Její dílo je vědecké i mystické zároveň a navíc je prolnuto poezií.

Hildegarda viděla nejen do nitra lidí, nýbrž pozorovala i přírodu, ve které nacházela soulad a účelnost a zabývala se chorobami lidí i zvířat. Zabývala se přírodovědou, fyzikou i lékařstvím. Hildegardu můžeme díky jejímu umu nazvat „renesanční ženou středověku“.¹¹³

Co se týče přírodovědných děl, tak se Hildegarda zaměřovala především na bylinnou léčbu. V klášterní zahradě pěstovala nejrůznější bylinky, které doporučovala

112 HÜLSHÖRSTER, s. 3.

113 SANTA LUCIA, s. 94.

téměř na všechno, například na slabost nebo na pomoc pro zdárné početí. Recept na tento problém spočíval ve šťávě z kapradí, která měla pomoci otevřít působení nepomíjivých sil, které vyvolaly nový život. Hildegarda ovšem tvrdila „*Není-li to Boží vůle, aby se člověk uzdravil, pak byliny nemají žádný účinek.*“¹¹⁴

Kláštéry byly ve středověku léčebnými a ošetřujícími centry. Hildegarda se naučila léčit na Disibodenbergu, kde získala rozsáhlé znalosti v oblasti ošetřování nemocných a v přírodní a rostlinné léčivé vědě. Problematiku lidského zdraví a vyléčení viděla Hildegarda ve spojení problémů souvisejících s Bohem a okolním světem. Člověk podle Hildegardy onemocní tehdy, když vypadne ze svého původního harmonického vztahu k Bohu a ke svému okolí. Smysluplný, hodnotný a umírněný směr života je proto tou nejlepší prevencí před nemocemi těla i duše.¹¹⁵

Hildegarda byla zastáncem názoru, že Bůh vše stvořil pro dobro lidstva a že vše bylo do světa vloženo k užitku Božích dětí. Hildegard napsala dvě přírodovědné knihy o léčebných vlastnostech v přírodě. U přírodovědných knih nebyla Hildegardě předlohou její vidění, nýbrž její vlastní pozorování s náboženskou filozofií.

Hildegarda také řešila otázku lidské sexuality. Její názor, že muži jsou mnohem smyslnější a méně ochotní ovládnout svou žárlivost než ženy, bylo proti tehdejšímu názoru společnosti. „*Mužská láska... je jako sálající žár, jako oheň na sopce, který může být uhašen jen obtížně, zatímco ženská je spíše jako ohniček z polen, který je uhasit snadné: ale ženská láska ve srovnání s mužskou je sladké teplo procházející ze slunce, které plodí ovoce.*“¹¹⁶ Hildegarda odsoudila cizoložství, homosexualitu a masturbaci. Zajímavá je její teorie na určení pohlaví a povahy dítěte. Pohlaví je podle ní určeno silou semene a povaha dítěte podle lásky a touhy v sexuálním vztahu.¹¹⁷

V díle „*Causae et curae*“ neboli „*Příčiny a léčba nemocí*“, které Hildegarda sepsala mezi léty 1150 až 1158, předvedla své výborné znalosti medicíny. Hildegarda v tomto díle popsala velké množství nemocí společně s jejich příčinami a příznaky. Následně čtenáře odkázala na vhodnou léčbu dané nemoci pomocí přírodních léků. Mimořádnou hodnotu mají rady, jak nemocím předcházet. Hildegarda v díle projevuje

114 KOCH, s. 29.

115 HÜLSHÖRSTER, s. 10.

116 SANTA LUCIA, s. 102.

117 SANTA LUCIA, s. 102.

velkou snahu přivést člověka ke zdravému a umírněnému životnímu stylu.

V díle „*Causa et curae*“ Hildegarda popsala, příčinu lidské únavy a apatie. Když je tělo člověka dlouho bez nějaké činnosti, duše člověka se potom přirozeně pozastaví. Člověk se prý izoluje, stáhne, jako kdyby spal. A tak je duše občas v mlčenlivém klidu, dokud není tělo utlačováno nějakou ostudou nebo strachem. Potom se mu vrátí jeho běh a síly a probudí se a potom je onen člověk, jako znovuzrozený a má novou podstatu bytí.¹¹⁸

Další přírodovědné dílo sepsané ve stejných letech jako dílo předchozí se nazývá „*Physica*“ neboli „*Přírodní nauka*“. V tomto díle jsou v devíti kapitolách popsány síly přírody a jejich působení na zdraví a nemoci lidí. Hildegarda rozebrala sílu bylin, stromů, zemských živlů, drahokamů a kovů. Zmiňuje i zvířata a člení je na ryby, ptáky, suchozemská zvířata a plazy. U každé věci, rostliny, nebo živočicha vždy Hildegarda odkáže na neviditelnou skutečnost určité viditelné věci. Hildegarda v díle popisuje, že lidská povaha a charakter je dán energií země. Země se podle ní projevuje prostřednictvím užitečných rostlin, které poukazují na vztah duchovního bytí člověka. Neužitečné rostliny vykazují negativní a ďábelské znaky.

Další oblastí, kde Hildegarda působila je oblast hudby. Hudba znamenala pro Hildegardu znovuzískání původní radosti a krás ráje.¹¹⁹ Napsala a složila cyklus sedmdesáti sedmi písní. Jednalo se o sbírku církevní hudby k uctívání Boha. V hudbě spatřovala symfonii harmonie nebeských zjevení. Její hudba byla pro danou dobu atypická. Byla volnější a tvořivější než gregoriánský chorál. Vytvořila hymny a sekvence na počest svatých, Panny Marie, Jana Křtitele, nebo svatého Ducha. V písních opěvovala lásku Boží a Boha samotného. Texty měly velkou duchovní hloubku.

Hildegarda patří mezi první skladatelku i skladatele vůbec, jejíž životopis byl sepsán.¹²⁰ Mezi léty 1151 až 1170 pracovala tato nadaná žena na díle „*Symphoniae*“, neboli „*Písně*“. Kniha písní obsahuje cyklus písní, které Hildegarda sama zkomponovala a zbásnila a některé jsou dnes hudebně zrekonstruovány. Dalším Hildegardiným výkonem bylo vytvoření duchovní operety „*Ordo Vitum*“, která byla

118 HÜLSHÖRSTER, s. 10

119 SANTA LUCIA, s. 102.

120 SANTA LUCIA, s. 103.

poprvé uvedena ke slavnostnímu otevření klášterního kostela na Rupertsbergu.

Hildegardino muzikální dílo představuje velký uzavřený muzikální celek středověku. Zpěvy byly složeny hlavně pro účely bohoslužeb a liturgie. Texty písní pojednávají o centrálních tématech Hildegardiných děl a to v básnické podobě a jsou tak krátkým souhrnem její celkové teologické a duchovní práce. „*O líbezná větvi, vykvetlá z kořene Jessy. Jak velká je to síla, že Bůh kouká na tu nejkrásnější dceru, jako orel na slunce. Ten nejvyšší otec dává pozor na čistotu panny, ve které své slovo chce nechat přijmout její tělo.*“¹²¹

Podle Hildegardy je harmonie a chvalořečení důležité pro člověka i život církve. Sama byla proti zavádění mlčení do kostelů. Naopak byla zastánkyní velkoleposti románského umění a gregoriánského chorálu. Hildegarda ve svých písních opěvuje tajemství Boží, stvoření světa, tajuplnost vtělení i div celého vesmíru. Vše píše novým obrazným jazykem. Její skladby jsou položeny na základech gregoriánského chorálu, který představuje nejstarší křesťanskou tradici. Chorál ale uchopuje vlastním způsobem, upravuje ho a posouvá ho dále. Pro Hildegardu je duše člověka symfonická, stejně tak jako celý vesmír, který je prý od prapočátku muzikální.

V díle „*Epistolae*“ popisuje Hildegarda tělo jako roucho duše. Duše zpívá společně s Bohem. Člověk při naslouchání písním často hluboce dýchá a povzdychává, jelikož tak podvědomě vzpomíná na původní nebeskou harmonii. Duše je vyplněna harmonií a symfoniálností.¹²²

Hudba byla pro Hildegardu nedílnou součástí duchovního života. V díle „*Liber Scivias*“ píše, že hudba, neboli chvalořečný jásot, který zní v jednoduchosti a prostoduchosti jednotnosti a lásky vede věřící ke shodě. Zpěvem podle Hildegardy lidé projevují svou srdceryvnou touhu po nebeské odměně. Hudba je podle Hildegardy plná lásky ke všem a dává i tomu nejvyššímu králi polibek míru.¹²³

5.1. Teologická díla

121 HÜLSHÖRSTER, s. 12.

122 tamtéž

123 tamtéž

5.1.1. Liber Scivias

Dílo „*Liber Scivias*“, neboli „*Poznej cesty Páně*“ bylo Hildegardiným prvním dílem, které sepsala mezi léty 1141 a 1151. Jednalo se o třídílné vizionářské dílo s teologickým obsahem. V Hildegardině prvním vizionářském díle, skrze které se proslavila již během svého života, jde jednak o cesty Boha k lidem během stvoření světa, vysvobození z otroctví a jindy v průběhu našich dějin. Na druhou stranu jde o cesty lidí k Bohu. „*Scivias je věrouka, spojující co nejtěsněji svět a člověka s obrazem Božím.*“¹²⁴ Dílo obsahuje celkem dvacet šest vidění.¹²⁵ Hildegarda popsala, co všechno potřebuje duše znát, aby dosáhla spasení. Píše o svých názorech na hřích, ctnosti, slabosti, dílo svatého Ducha, význam Boží trojice, svátosti, Kristovo umučení, vzkříšení a vstup na nebesa. Dále do díla zahrnuje i své písně.¹²⁶

Hildegarda zapisuje své vize přesně tak, jak to slyšela od Boha. „*Neučené formou, ale učené a pravdivé obsahem.*“¹²⁷ „*To, co píši, je to, co vidím a slyším při svých viděních. Netvořím jiná slova než ta, která slyším, a zaznamenávám je v nevyplírované latině, tak jak je slyším ve svém vidění, protože při těchto viděních mě nikdo neučí, abych psala, jako píší filozofové. A slova z těchto vidění nejsou jako slova pronášená ústy mnohých, ale jako mihotající se plamen nebo obláček plující po jasné obloze.*“¹²⁸

Hildegarda často upozorňuje na vlastní nevzdělanost a nízkou úroveň latiny. I přesto je ale dílo obdivuhodné a obsahuje monumentální obrazy poetiky, biblické citáty a alegorie. V díle *Scivias* projevila na danou dobu velmi originální názory. Lásku Boha k lidem popisuje jako ženskou, něžnou a pečující lásku a tvůrčí sílu. Dílo *Scivias* ji proslavilo a přispělo k příchodu podporovatelů a nových příslušnic kláštera.

Původní rukopis „*Liber Scivias*“ je zachován v knihovně ve Wiesbadenu a obsahuje třicet pět miniatur Hildegardiných vidění. Jedná se o velmi rozsáhlé dílo s encyklopedickými poznatky z dvanáctého století i teologickou problematiku.

124 SCHÄFER, s. 27.

125 SANTA LUCIA, s. 100.

126 SANTA LUCIA, s. 100.

127 SCHÄFER, s. 27.

128 SANTA LUCIA, s. 99.

5.1.2. Liber Vitae Meritorum

Dalším hlavním literárním dílem svaté Hildegardy je „*Kniha o životních zásluhách*“, latinsky „*Liber Vitae Meritorum*“. Hildegarda na tomto díle pracovala mezi léty 1158 a 1163. Jedná se o drama, psané formou dialogů mezi třiceti pěti neřestmi a ctnostmi, které řeší neoddělitelný vztah mezi vesmírem, příběhem spasení a slušným jednáním lidí. Hildegarda poukazuje na morálku lidí a píše, že rozhodnutí lidí jsou součástí vesmírného střetu mezi dobrem a zlem.

5.1.3. Liber Divinorum Operum

Knihu „*Liber divinorum operum*“, neboli „*Knihu o díle Božím*“ sepsala Hildegarda mezi léty 1163 a 1170. V tomto díle představuje Hildegarda pohled na člověka a na svět. Dílo obsahuje deset vidění, která představují historii světa, od jeho stvoření až po apokalypsu. V díle se mimo jiné zabývá postavením člověka a jeho vztahem k přírodě. Dále stanovuje vztah mezi Bohem, světem a člověkem. V díle jsou opět shrnuta všechna Hildegardina hlavní témata a prosby.

5.2. Epistolae – dopisy

Asi nejdůležitějším dílem pro historiky jsou „*Dopisy*“, latinsky „*Epistolae*“, které vznikly mezi léty 1147 a 1179. Tato sbírka korespondence obsahuje tři sta devadesát dopisů svaté Hildegardy s jejími známými i neznámými, významnými i méně významnými osobnostmi dané doby. Dopisy obsahují jak osobní korespondenci, tak všeobecně platná poselství. Svatá Hildegarda si dopisovala s papeži, císaři, biskupy i preláty. Konkrétně například s papežem Evženem III., s císařem Konrádem i s jeho synovcem a nástupcem Fridrichem Barbarossou nebo s autoritou doby, svatým Bernardem z Clairvaux.

Hildegarda se z dopisů jeví jako bystrá svědkyně tehdejšího dění a nabádá světské i duchovní veřejné činitele k opravdovým prorockým posláním. Hildegarda chtěla lidi přivést na cestu ke spáse. Její učení o Bohu, světu a člověku je ve filozoficko-teologickém kontextu dvanáctého století dnes těžko pochopitelné a zpřístupnitelné.

Některými dopisy se v práci budu podrobněji zabývat.

6. Hildegarda jako významná středověká žena

Podle Regine Pernoudové je problematika postavení ženy jako kolo štěstěny. Během historie jsme mohli sledovat vzestup určité ženské postavy a poté přišel začátek sestupu a pokles až na dno. Podle středověké ikonografie bylo období od 10. do konce 13. století obdobím vzestupu ženy. Ženy měly velký vliv.¹²⁹ V období středověku, tedy ve 14. a 15. století, byl vliv ženy na sestupu a k vrcholu se opět postavení žen pomalu dostalo až po dlouhé době ve 20. století.

Vzestup postavení ženy počátkem středověku můžeme pozorovat i uvnitř klášterního života. Irské a anglické řeholnice měly vliv na evangelizaci Německa. Abatyše z německých zemí z dob raného středověku a počátků Svaté říše římské se na svém území těšily velikému vlivu.¹³⁰ Na německém území se klášterní život velmi rychle rozvíjel. „*Abatyše byly často příbuznými císařoven a těšily se vždy jejich podpoře, byly vesměs pozoruhodné ženy a ze svých konventů vytvářely střediska kultury i modlitby. Díky svým rodinným vztahům hrály také významnou roli v politickém životě.*“¹³¹ Je zřejmé, že ženy na německém území měly v desátém a počátkem jedenáctého století velký vliv na své okolí. Jednalo se zejména o ženy, které zastávaly vysoké pozice či úřady, především císařovny a abatyše.

Řeholnicím se dostávalo vzdělání. Naučily se latinsky i řecky. Studovaly literaturu a právo. Byly tedy vzdělané a schopné a působily na své okolí. Abatyše hrály významnou roli v tehdejší světě. Byly vychovatelkami, podporovaly písemnictví a pyšnily se rozsáhlými znalostmi. Vliv Hildegardy byl zaznamenán především u brabantských bekyní¹³². Abychom se ujistili, že svatá Hildegarda nebyla v té době výjimkou mezi nevlivnými a nevzdělanými ženami, můžeme uvést například další významnou ženu, Roswithu z kláštera v Gandersheimu¹³³.

Zajímavý je pohled Regine Pernoudové na ženskou problematiku. Tato

129 PERNOUD, s. 9.

130 PERNOUD, s. 38.

131 PERNOUD, s. 39.

132 Bekyně byly ženy, které žil podobně jako řeholnice. Vrchol jejich hnutí nastal ve 13. století na území dnešního Beneluxu.

133 Roswitha z Gandersheimu byla německá řeholnice a spisovatelka 10. století.

francouzská spisovatelka se zabývá ženskou problematikou již dlouho. V knize „*Žena v době katedrál*“ napsala, že svět potřebuje stejně tak muže, jako ženu a to jednoduše proto, aby byl svět v harmonii a tím pádem vyrovnaný.

Ve středověku byly uznávané lidské ctnosti, především pokora. U ženy bylo velmi ojedinělé, pokud se rozhodla studovat, hlasitě veřejně promluvit, nebo předvést své umělecké dovednosti. Musela být velmi odvážná a mít patřičné postavení ve společnosti aby si to mohla dovolit. Většinou totiž ženy, které měly podobné touhy, narazily na odpor mužské společnosti, na překážky, nebo na tvrdou kritiku, která je mohla i zničit.¹³⁴

Co se týče vzdělání, bylo v západní Evropě až do 20. století více gramotných mužů, než žen.¹³⁵ Existoval jen úzký kruh vzdělaných a vlivných žen. Byly to především císařovny a královny a ženy v kláštorech. Pro ženy byl život v klášteře velkou příležitostí se vzdělávat. Ale i v nádvořích katedrál a v domech duchovenstva pracovalo mnoho žen. Jednou z těchto žen byla i Hildegarda. „*Vizionářská prorocství abatyše Hildegardy z Bingenu, zbožné ženy, která mohla nabádat přední osobnosti tehdejšího světa (včetně císaře), kázat i dohlížet na duchovní aktivity řady lidí uvnitř i vně svého kláštera a současně psát nesmírně náročná kosmologická pojednání.*“¹³⁶

I přes větší počet mužů v řeholním stavu se dá říci, že řeholní stav byl téměř jedinou genderově vyváženou profesí. Ženy měly jen málo alternativ k manželství. Když byly ženy ve středověku zaměstnány, bylo to buď v klášteře, v zemědělství, nebo v prostituci. Většina žen byla ale doma a starala se o děti a domácnost. Ženy z vyšších společenských vrstev se dožívaly vyššího věku než muži.

Dnes se předpokládá, že ve středověku byl velký počet řeholnic. Ve skutečnosti jich ale nebylo zas tolik. Podle výzkumu v Anglii existovalo v roce 1066 13 ženských a 50 mužských klášterů. Postupem času počet klášterů přibýval a roku 1154 bylo již 60 ženských a 500 mužských klášterů. Poměr byl tedy zhruba jeden ženský klášter na pět mužských.¹³⁷ Důvodem vyššího počtu mužských klášterů bylo nejspíše to, že po

134 SANTA LUCIA, s. úvod.

135 BROOKE, Christopher Nugent Lawrence. *Evropa středověku v letech 962-1154*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 138

136 BROOKE, s. 139

137 BROOKE, s. 147

mužských kněží byla větší poptávka a muži měli nejspíše větší zájem zakládat nové kláštery.

V 11. a 12. století se dostaly ženské kláštery více do povědomí lidí, jelikož mužští náboženští činovníci vítali přítomnost i vliv žen v náboženských institucích. K mužským klášterům se tak připojovaly ženské kláštery. V náboženském životě často nebyly rozdíly v pohlaví tak zásadní. Řeholníci se snažili být vzájemnými společníky a spojenci. Později ve středověku zase nastalo období, kdy byly ženské a mužské kláštery přísně odděleny a byla požadována přísnější klauzura pro ženy. Přesto v německých zemích kolem 12. století rostl počet ženských klášterů. Roku 900 jich bylo 70, roku 1100 150 a roku 1250 dokonce 500 ženských klášterů na německém území.¹³⁸

Svatá Hildegarda byla velmi skromná žena. Sama sebe nazývala „*indocta*“, tedy bez vědeckého vzdělání.¹³⁹ Hildegarda byla velmi všestranně nadaná a měla celostní pohled na svět. Byla zároveň přírodovědkyní, básnířkou, skladatelkou, teoložkou, lidovou kazatelkou, věštkyň a abatyší. Díky svým znalostem bylinek a medicíny je někdy označována jako první lékařka a přírodovědkyně středověku. Navíc popsala tajný jazyk, kterým prý mluví blažení, ale na zemi je neznámý.

Hildegarda byla mimořádná a originální osobnost dané doby. Z jejích vidění můžeme určit, že předpovídala i budoucí vědecké objevy. Z jejích děl lze vyčíst, že předpokládala, že Slunce je středem oblohy, člověk má krevní oběh, nebo že existuje nějaká přitažlivost mezi tělesy. Zároveň předpovídala i věci, které nás možná ještě v budoucnu čekají. Hildegarda tvrdila, že nebeská tělesa budou nakonec nehybná, což koresponduje s dnešním zákonem degradace energie. Její myšlení bylo velmi vyspělé, inteligentní a mírumilovné. V souvislosti s kacíři napsala prelátům z Mohuče, že je mají vyhánět z církve vypuzením a ne zabitím, jelikož jsou to lidé, kteří byli stvořeni k Božímu obrazu, stejně jako všichni ostatní lidé.¹⁴⁰ „*Hildegarda nikdy nepřestávala zdůrazňovat, že vše, ale opravdu vše v přírodě má smysl, daný Bohem.*“¹⁴¹

Hildegarda byla moudrý a velký člověk, kterého již v době jejího života uznávali a uctívali světské i duchovní autority i běžný lid. Mnohé její názory byly na danou dobu

138 BROOKE, s. 148

139 SCHÄFER, s. 5.

140 PERNOUD, s. 43.

141 SCHÄFER, s. 6.

a prostředí velice pokrokové. Lid ji oslovoval titulem „*svatá panno*“¹⁴². Ona se přitom pokládala za služku Boží. Hildegarda byla po intelektuální a duchovní stránce mnohem vyspělejší než některé soudobé mužské postavy.

Hildegarda si nebyla vždy stoprocentně jistá svými vizemi a kroky a ne vždy byla přesvědčená o své pravdě. Častokrát musela překonat sebe samu, aby se odhodlala projevit svůj názor na veřejnosti. K tomu ji většinou přiměly její nemoci. Právě kvůli jejím častým nemocem a následným uzdravením a tomu, že se i přes všechny své nemoci dožila tak vysokého věku, ji někteří lidé označovali za hypochondra, psychicky nemocnou, nebo nervově labilní osobu. Hildegarda sama vnímala své nemoci jako Boží trest za to, že něco měla udělat, ale neudělala to. Často tak byly její nemoci podnětem k vlastnímu konání.

Svatá Hildegarda byla velmi skromná a velkorysá. Pro druhé se mohla rozdat. Ochotně pomáhala druhým, radila jim a učila je. Byla to ctnostná a empatická žena. Její empatie byla posilněna jejími vizemi, ve kterých viděla lidské životy, někdy i smrt. Některé prameny hovoří o tom, že byla citově chladná, některé zase o opaku. S jistotou můžeme říci, že měla celým srdcem ráda svou řeholnici Richardis ze Stade a velice špatně nesla, když Richardis opustila její klášter, aby se stala abatyší v Bassumu.

Richardis ze Stade, která Hildegardě pomáhala se sepsáním „*Liber Scivias*“, byla sestra brémského arcibiskupa. Poté, co byla povolána jako abatyše do Basummu, nechtěla ji Hildegarda pustit, jelikož v ní měla nejlepší přítelkyni. Hildegarda se snaží zbýjit všemi možnými prostředky, aby Richardis dostala zpět. Kritizuje jejího bratra, brémského arcibiskupa za braní úplatků za dosazování do církevních úřadů. Písemně se obrací na matku Richardis, na bratra Hartwinga i na samotného papeže. Nic nepomohlo. Když už vysvitla naděje že by mohla Richardis přicestovat zpět k Hildegardě, tak 29. října 1152 umírá. Hildegarda si vysvětlila její smrt tím, že si ji Bůh vzal, aby nepropadla světským zájmům, které na ni byly nastraženy v úřadu abatyše v klášteře v Bassumu.

Hildegarda byla trochu nedůvěřivá. Jediný, komu skutečně věřila, byl Bůh. „*Pozemská láska pomíjí, jen láska Boží je nesmrtelná.*“¹⁴³ po většinu svého života žila umírněným životem, což znamenalo, že se vyhýbala i přehnané askezy a odříkání.

142 SCHÄFER, s. 10.

143 SCHÄFER, s. 52.

Hildegarda byla horlivá pisatelka dopisů, misionářka a kazatelka, která si nebrala servítky. Její cesty a kázání na veřejných místech chtěly velkou dávku odvahy, ale ona to brala jako úkol od Boha, jako její poslání. Tehdy nebylo moc běžné, že abatyše veřejně vystupuje a navštěvuje jiné kláštery. Předpokládalo se, že abatyše budou se svými sestrami jen ve svém klášteře a tak byly Hildegardiny výjezdy v rozporu s církevním právem. Hildegarda často překračovala pravidla, nebyla zato však nijak postihována. Duchovenstvo reagovalo s porozuměním a duchovní prosili o opisy jejích kázání.

Hildegarda chtěla reformovat církev. Nechtěla ji zničit, chtěla pouze poukázat na její nedostatky a ty vyřešit. Hildegarda ohnivě vystupovala proti kacířům, ale levity četla i církvi. Církvi vytýkala zkorumpovanost a zesvětštění. Konkrétně kritizovala úlety duchovních a jejich nemravnost. Stála si za tím, že by duchovní měli žít v naprosté prostotě „*jako holubice*“. Kritizovala honbu duchovních za penězi a rostoucí mocenské nároky církevní vrchnosti.

Za úpadek církve a panování „*temnoty*“, který v době jejího života nastal, může podle Hildegardy klérus, protože není oporou církve. Duchovní jsou v zajetí bohatství, lakoty a světské marnivosti. Běžně by duchovní takovou ženu, která je poučuje, označili za kacířku, ale nestalo se tak. Hildegarda měla své postavení a ostatní ji uznávali. „*Kdokoli jiný, kdo by hlásal taková kázání a psal podobné spisy, by byl pronásledován jako kacíř. Páni duchovní však ještě zdvořile poděkovali a prosili o opisy těchto „napomenutí“, aby se mohli vnitřně změnit.*“¹⁴⁴

Hildegarda neměla žádného skutečného nepřítele, i když kritizovala tolik významných a mocných lidí té doby, jako císaře, papeže nebo biskupy.

V souvislosti s Hildegardou došlo k několika zázrakům. Podle legendy, když Hildegarda zemřela, na obloze nad ní se objevily dva překřížené oblouky v jejichž středu zářilo světlo, ze kterého vystupoval rudý kříž. Na jejím pohřbu poté došlo k dalšímu zázraku. Dva lidé se dotkli jejího hrobu a na místě se vyléčili z chorob. Asi největším zázrakem ale je, že byla Hildegarda nazývána „svatou“ již za svého života a i po něm, i když ještě nebyla svatořečena. Bylo to období od roku 1179 do roku 2012,

144 SCHÄFER, s. 60.

tedy celkem 833 let.

6.1. Hildegarda jako kazatelka, vizionářka a rádkyně

„Žena, žena, která káže! Žena, která mužům praví, co dělají správně a co špatně! To dosud nikdo nezažil. To tu ještě nebylo. Kdo byla ta žena? Odkud přišla? Slyšela jsem lidi se vyptávat a slyšela jsem i odpovědi: „To je Hildegarda, abatyše kláštera v Bingenu na Rýnu.“ „Je prorokyní. Sam papež to potvrdil. Zvěstuje Boží vůli. Dej Bůh, aby byla vyslyšena!““¹⁴⁵

Svatá Hildegarda pravidelně vyjížděla ze svého kláštera na Rupertsbergu na cesty. Jezdila do měst, většinou na církevní setkání. Podívala se i dvakrát do Paříže. I ve vysokém věku jezdila na koni, jelikož to byl tehdy asi nejrychlejší a nejpohodlnější dopravní prostředek. Ve městech veřejně vystupovala a poučovala muže, co mají a nemají dělat. Ostatní přihlížející se na její kázání často dívali s podivem, jelikož nebyli zvyklí na ženu, která káže a radí mužům. Brzy si ji ale oblíbili nebo ji alespoň respektovali. Hildegarda všechny zaujala svým šarmem, průbojným hlasem a srozumitelným projevem. Jejím kázáním přihlíželi významné duchovní osobnosti, arcibiskupové a vysocí i nižší klerici. Nikdo ji neohrozil, všichni byli nadšení a provolávali Hildegardě slávu. Lidé ji brali jako prorokyni, zvěstovatelku Boží vůle, jejíž důvěru měl i samotný papež. Hildegarda vyzývala lidi, aby se modlili k Bohu a nezapomněli na pokání.

Opět se ukazuje, že byla Hildegarda přijímanou osobností, jelikož tehdy bylo kanonickým právem zakázané, aby řeholnice opustila svůj klášter a vydala se na cesty. Navíc Hildegarda na svých cestách veřejně vystupovala a kázala.

Hildegardu můžeme označit i jako vizionářku. Hildegarda měla vidění již od svých tří let a až v roce 1141 je začala zapisovat. Svá vidění zapsala do tří děl - „*Kniha o životních zásluhách*“, „*Kniha Božích děl*“ a „*Poznej cesty Páně*“, které na cestě do Toursu předložila pařížské fakultě.¹⁴⁶

Co to vlastně vizionářka znamená? Slovo „*vize*“ pochází z latinského slova „*videre*“, což znamená vidět. Z biblického hlediska to znamená vidět něco více než jen

¹⁴⁵ KOCH, s. 13.

¹⁴⁶ PERNOUD, s. 42.

vnější skutečnost. Vizionářka tedy vidí nějaké nadpozemské věci. Vize Hildegardě umožňovaly nahlédnout do podstaty věcí. Vize ji zprostředkovaly bezprostřední pohled a poznání samotného Boha.

Hildegarda prožívala jasnozření a prorokování. Vidění byla občasná a nevysvětlitelná. Své mystické vize popisovala jako „*nebesa, která se otevírají její mysli*“, nebo „*světlo oslepující záře*“.¹⁴⁷ Viděla „*živé světlo*“ a „*silnou zář*“.¹⁴⁸ Často se jí stávalo, že když svá vidění dlouho držela v tajnosti náhle onemocněla. Když poté své vize sdělila a začala je realizovat, její onemocnění ustalo. Často tak byla její vidění impulzem, aby přiznala to, co tak dlouho držela v tajnosti. Vidění probíhala formou vizuálního vzrušení. Hildegarda viděla pohyby, jiskření, oslepující světlo nebo geometrické tvary.¹⁴⁹ Podle současných vědců odpovídají tyto stavy z lékařského hlediska záchvatům migrény.

Vidění ji vyčerpávala. Potřebovala se s nimi někomu svěřit. Byla si jistá, že vidění přicházejí od Boha, ale svěřit se někomu se jí zdálo příliš riskantní. Velmi se ale bála, že ji označí za „*šílenou*“, což by mohlo vést i k označení za kacířku a pronásledování církví.

„*Přinejmenším by bylo pro středověkou ženu nepatřičné, aby usuzovala, že je nástrojem božího zjevení, natož kdyby se o tom odvážila psát.*“¹⁵⁰ Nejprve o svých viděních pověděla Juttě ze Sponheimu. Ta ale zanedlouho poté umírá. Další člověk, kterému se svěřila, byl mnich Volmar. Vidění měla už jako tříletá holčička, ovšem zapisovat je začala až ve věku čtyřiceti let, když se s nimi svěřila právě mnichu Volmarovi, který ji následně podpořil a povzbudil v zapsání jejích vidění.¹⁵¹ Ve vidění se před ní údajně objevil obraz a hlas Boží ji přikázal zapsat její vidění. Byl to pro ni silný zážitek a navíc byla opět nemocná. To vše ji přinutilo svěřit se mnichu Volmarovi. Vidění ji často dodávala i pocity pohody, porozumění podstatě věci a moci. Díky svým viděním údajně pochopila smysl žalmů, evangelií i knih Starého a Nového zákona.

Svatá Hildegarda byla benediktinkou a také proto tak spoléhala na Písmo svaté,

147 SANTA LUCIA, s. 94.

148 SANTA LUCIA, s. 97.

149 SANTA LUCIA, s. 98.

150 SANTA LUCIA, s. 99.

151 SANTA LUCIA, s. 94.

kteřé denně studovala. Při modlitbách a rozjímání jí bylo darováno, co sama nazývala „*porozumění Písmu*“. Její díla byla celistvými výklady Písma svatého psané formou vizionářsky alegorickou. To mimořádné na Hildegardiných vizích, které začínají vždy slovem „*et vidi*“, česky „*a já vidím*“, se dá vysvětlit v několika krocích.

Hildegarda byla už od malička mimořádně spjata s Bohem a po vstupu do kláštera s ním žila v hluboké svázanosti. Díky dennímu styku Hildegardy s Písmem svatým a v souvislosti s její vírou a univerzálním vzděláním se jí otevřelo tajemství Boha. Bylo to tajemství, které viděla ve stále nových vizionářských obrazech ve svém nitru. Tajemství, které sepsala na objednávku Boha a které následně vyložila teologickým a duchovním způsobem.

Hildegarda byla mystičkou. Slovo mystička pochází z řeckého slova „*mystikos*“, což znamená „*skrytý*“. Význam slova by se dal v širším slova smyslu vyložit, jako vstup do různých stavů zážitků, skrytých běžnému životu.¹⁵² Nejedná se o nic nereálného. Jde o jakési „*obrácení se dovnitř*“¹⁵³.

Hildegarda z Bingen u byla vizionářkou. „*Psaním plnila příkazy Boha.*“¹⁵⁴ „*Její básně a zpěvy jsou plné symbolů, vymyšlených slov a obrátů, které hovoří alegoricky o mystériích vnitřních světů.*“¹⁵⁵ V díle „*Liber Scivias*“ píše, kde se berou její vize.¹⁵⁶ Vize, které Hildegarda viděla, nebyly ze spaní, ani z jejích snů, ani převzaté od hlasů lidí, které slyšela venku. Hildegarda své vize přijímala bdící, obezřetná a při jasném rozumu pomocí očí a uší vnitřních lidí na přístupných místech podle vůle Boha. Jakým způsobem se to děje, je pro „běžného“ člověka těžko pochopitelné. Svá vizionářská díla Hildegarda nenapsala podle svých výmyslů nebo podle výmyslů jiných lidí, nýbrž podle toho, jak je viděla v nebeské oblasti. Vidění se jí otevřela skrze utajená tajemství Boha.¹⁵⁷

„*Od svého dětství, dříve, než se zpevnily mé kosti, mé nervy a mé žíly, až do věku víc než sedmdesáti let vidím stále ve své duši toto vidění. Díky Boží dobrotě má duše někdy stoupá do výšky k nebi v různých oblastech povětří, jindy se prochází mezi*

152 HEMENWAY, s. 107

153 HEMENWAY, s. 107

154 HEMENWAY, s. 108

155 HEMENWAY, s. 108

156 HÜLSHÖRSTER, s. 6.

157 HÜLSHÖRSTER, s. 6.

různými národy, ačkoli obývají vzdálené končiny, neznámá místa... Tyto věci neslyším svýma ušima, nevnímám je myšlenkami svého srdce ani společnou činností svých pěti smyslů; vidím je pouze ve své duši, a mé tělesné oči zůstávají otevřené, protože jsem nikdy neupadla do extáze; vidím je v bdělém stavu ve dne i v noci... Světlo, které vidím, není ohraničené, ale je nekonečně jasnější než oblak obklopující slunce... Pro mne se světlo jmenuje stín živého světla. Jako se slunce, měsíc a hvězdy odrážejí ve vodě, tak také v tomto světle pro mne září spisy, řeči, ctnosti a jistá lidská díla. Dlouho si podržuji v paměti všechno, co jsem viděla nebo se naučila v tomto vidění; také si pamatuji, kdy jsem to viděla a slyšela. Zároveň vidím, slyším, poznávám, a v okamžiku chápu to, co vím. Co nevidím v tomto světle, to neznám. ¹⁵⁸

Věštkyně od Rýna byla výjimečně moudrá. Dokázala se podívat přes vlastní existenci na celek světa a historie. Nezůstala u věcí každodenního života, překročila vlastní horizont tehdejší doby. Na druhou stranu nebyla klasickou mystičkou, která byla během svých vidění v bezvědomí a v křečovitě póze si něco „mumlala“. Hildegarda byla během svých vizí při vědomí a byla schopna se ihned navrátit do reality běžného života. Její vidění nesloužila k útěku před světem ani k splynutí s Bohem, prostě přicházela a Hildegarda je vnímala a zapisovala.

Někteří lidé po ní chtěli předpovědět budoucnost, Hildegarda to ale dělala nerada, jelikož to podle ní nebylo dobré vědět pro blaho duše. Její vize byly natolik přesné, že sama sobě předpověděla den své smrti. Když umírala, tak měla více vidění jako „ohnivých znamení“.¹⁵⁹ Jak předpověděla, tak se stalo a Hildegarda zemřela v noci z neděle na pondělí 17. září 1179 v úctyhodných osmdesáti jedna letech.¹⁶⁰

Svatá Hildegarda byla velmi přátelská, dobrotivá a ochotná pomáhat druhým lidem. Mnoho lidí k ní chodilo pro rady a ona se jim ochotně snažila pomoci. Poté, co byla Hildegardina vidění a díla uznána papežem, stala se slavnou. Mnozí poutníci se vydali na cestu do kláštera a ti, kteří nemohli, jí psali dopisy. Lidé ji žádali o radu, o útěchu, nebo o přímluvu u Boha. Na Hildegardu se obraceli pro radu v náboženských i politických otázkách. O radu ji prosili papežové, biskupové, světští hodnostáři i prostí lidé.

158 PERNOUD, s. 41.

159 PERNOUD, s. 43.

160 SCHÄFER, s. 76.

Radila a předpovídala budoucnost princům, prelátům i zmateným ženám. Sama skrze dopisy oslovila klášterní komunity, tři papeže, biskupy, učence i císaře Svaté říše římské. „*Přicházeli k ní z celého Německa a Galie – současníci mluví docela o celých zástupech – a prosili ji o pomoc a radu. Vždy si našla čas, pokud nebyla upoutána na lože, rozmlouvala s těmito hostmi o záhadách života, o výkladu písem svatých, o náboženských zmátcích, polemisovala, radila, hojila choroby duševní i tělesné, udílela lékařské rady a na základě bohatých zkušeností dávala recepty.*“¹⁶¹

Důkazem toho, že byla poradkyní mnoha lidem, je soubor tři sta devadesáti dopisů, které si Hildegarda vyměnila s papeži, biskupy, kláštery, světskými pány, šlechtici i s prostými lidmi. Tyto dopisy jsou svědectvím jejího charakteru. Jsou důkazem, že Hildegarda pečovala o druhé, že byla nebojácná a využívala svůj světonázor k užitečným věcem. Ukazuje se její otevřenost a svěží humor, velké osobní nasazení i její církevní a politický vliv.¹⁶² Dopisy dávají bezprostřední možnost nahlédnutí do Hildegardiny osobnosti a shrnují její myšlení a dílo jedinečným způsobem.

V dopisech se můžeme například dočíst, jak Hildegarda radila římskému králi Fridrichu Barbarossovi. „*Jest velmi potřebí, abys byl ve svých záležitostech opatrný, neboť vidím v tajuplném vidění, jak mnoha bouřemi a protivenstvími jsi před živoucím zrakem Božím obklíčen. S pozemským vladařstvím máš co činiti jenom nějakou dobu. Stráž se tedy, aby Tě nezavrhl Nejvyšší král pro slepotu Tvých očí, které správně nevidí, jak máš v ruce držeti žezlo, abys správně vládl. Přičiň se, abys byl takovým, by milosti Boží v Tobě neubývalo.*“¹⁶³ V dalším dopise varovala císaře Friedricha Barbarossu, aby se nechoval dětinsky a nejmenoval vzdoropapeže, jinak ho Bůh potrestá.¹⁶⁴

V dalším dopise Hildegarda píše a radí pastýři církve. Obviňuje církevní pastýře z toho, že táhnou církev dolů místo toho, aby byli její oporou. Vyčítá jim jejich zalíbení v bohatství a jejich chamtivost, kterou prezentují na veřejnosti. Jejich chování si berou za vzor jejich podřízení a místo toho, aby u nich hledali poučení u nich najdou nicotnost. Dále je poučuje o tom, jak se mají chovat k pánům. Mají se k nim chovat s

161 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 97.

162 HÜLSHÖRSTER, s. 11.

163 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 31.

164 SANTA LUCIA, s. 102.

úctou a jejich názory přijímat s velkou horlivostí a svátostí. „*Vy jste totiž noc, vydechnutá tma, a současně líný národ, který se s nechutí nechce proměnit ve světlo.*“

165

Hildegarda byla velká prorocká postava církve. Hildegarda prorokovala víru v čase, kdy zbožnost lidí a všeobecně církev upadala. Ale protože žila přesně podle toho, co učila, tak byla velmi důvěryhodná a autentická. Byla to pravá benediktinka. Nadchla lidi pro Boha a vytrvalý život za pomoci Boží. Velikost její osobnosti můžeme spatřovat i v tom, že jejím radám naslouchali mnozí významní i prostí lidé v tehdejší světě ovládaném muži.¹⁶⁶

Hildegarda byla velmi zkušená žena. Během svého dlouhého života získala mnoho zkušeností, které předávala dále. Člověk a jeho život stál pro Hildegardu ve středu jejího myšlení a jednání. Bůh má člověka jako svůj věrný obraz, jako svobodného tvora, kterého stvořil z čisté lásky. Tato láska a působení vztahů mezi Bohem a člověkem rozhoupává stále nový umírněný pořádek v kosmu. Život se může podle Hildegardy zdařit pouze tehdy, když máme úctu k Bohu i k sobě samému, k bližnímu a ke stvoření světa.

V díle „*Liber Divinorum Operum*“ Hildegarda popsala, jak vnímá vztah mezi Bohem a člověkem. „*Když ale Bůh pohlédne na člověka, velmi se mu líbí, protože člověk byl stvořen podle jeho odrazu. Člověk je totiž dokonalým dílem Boha, protože Bůh se pozná skrze něj a protože Bůh stvořil všechny bytosti svévolí.*“¹⁶⁷ Člověku Bůh dovolí polibek pravé lásky a chválí ho skrze jeho rozum.

Hildegarda následovala své vize, ale zároveň dokázala fungovat v běžném životě. Díky tomu, že měla silný charakter, byla upřímná a otevřená co se týče nového chápání Boží víry, mnoho lidí ji následovalo. Její díla a názory byly velmi nadčasové a dodnes jsou zdrojem inspirace.

Hildegarda se viděla jako nástroj Boha a chtěla odkazovat lidi na cestu k a skrze Boha. Neunavilo ji ani podněcovat a nabádat její současníky aby se navrátili na blaženou cestu. Toto napomínání pro nás platí i dnes. Hildegardě šlo o vytrvalý

165 HÜLSHÖRSTER, s. 11.

166 SANTA LUCIA, s. 105.

167 HÜLSHÖRSTER, s. 8.

křesťanský život.

Bůh je podle Hildegardy všudypřítomný a lidé se ho musí naučit vnímat. „*Kde pak je onen pán, kterého jsme nikdy neviděli?*“ „*Já, Bůh*“, odpověděl jim: „*Vy mě nevidíte ve dne a v noci? Vy mě nevidíte, když zaséváte a když déšť zalije osivo, aby povyrostlo?*“ *Celé tvorstvo usiluje o svého stvořitele a rozumí patrně, že jeden je stvořil. Člověk je ale rebel a rozděluje svého stvořitele mezi mnoho tvorů.*“¹⁶⁸

Hildegarda hlásala učení církve, ale zároveň církev učila. Její láska k Bohu byla skutečně velká. Hildegarda myslela, modlila se a psala podle Písma svatého. Její talent a duše byly velmi všestranné. Byla výbornou filozofkou, přírodovědkyní, léčitelkou na úrovni všeobecné medicíny. Nešlo jí jen o církev ale také o lidi a celý svět. Lidé podle Hildegardy často zamlčují Boha a to má špatné důsledky pro člověka i zemi. Člověk nesmí zamlčovat Boha. Porozumí tak lépe světu i sobě samému.

7. Vztahy s významnými osobnostmi doby

Během dlouhého života Hildegardy (1098 – 1179) se vystříдалo na německém trůnu pět mužů. Na papežském stolci se vystříдалo dvanáct papežů. Mezi současníky svaté Hildegardy patřil papežové Inocenc II., který byl v úřadu mezi léty 1130 a 1143, mezi léty 1143 až 1144 to byl papež Celestýn II., další rok byl v úřadu Lucius II., následně Evžen III. (1145 – 1153), Anastasius IV. (1153 – 1154), Hadrián IV. (1154 – 1159) a posledním papežem během Hildegardina života byl zvolen Alexander III. (1159 – 1181).

Na německém území vládl Jindřich V. (1106 – 1125), Lotar III. (1125 – 1137), Konrád III. (1138 – 1152) a Fridrich Barbarossa mezi léty 1152 až 1190.

V úřadu arcibiskupa mohučského se vystříдалo mnoho osobností, které byly pro Hildegardu velmi důležité. S mohučským arcibiskupstvím byla Hildegarda v nejtěsnějším kontaktu. Jmenovitě byla v kontaktu s Adelbertem I. (1111 – 1137) i Adalbertem II. (1137 – 1142). S arcibiskupem Jindřichem (1142 – 1153), Arnoldem (1153 – 1160), Kristiánem (1161 – 1177) a jeho jmenovníkem Kristiánem Buchem (1177 – 1183).

¹⁶⁸ HÜLSHÖRSTER, s. 9.

Pro zajímavost, na postu pražského biskupa se za Hildegardin život vystříдалo celkem osm biskupů. Z dopisů víme, že si s pražským biskupem dopisovala. Jednalo se nejspíše o pražského biskupa Daniela, který zastával svůj úřad mezi léty 1148 – 1167.

Z Hildegardiných dopisů lze vyčíst, že si Hildegarda dopisovala s dalšími významnými osobnostmi doby. Se svatým Bernardem z Clairvaux, Alžbětou Šenavskou, Abaelardem nebo s Arnoldem z Brescie.¹⁶⁹

7.1. Korespondence s Bernardem z Clairvaux

Svatý Bernard byl jednou z nejvýznamnějších osobností dvanáctého století. Hildegarda si s ním začala dopisovat během začátků svého působení na postu abatyše. Bernard byl svědkem toho, když papež Evžen ocenil a vychválil Hildegardino dílo „*Liber Scivias*“ na církevním shromáždění v Trevíru. Bernard se toužil dozvědět více o Hildegardiných viděních. Hildegarda nazývala vždy věci jejich pravými jmény. Téměř nikdy nechválila, ale často pokárala a pohrozila Božími tresty. Tak ovšem nepíše Bernardovi, ke kterému chová hlubokou úctu a pokoru a nevidí na něm nic k nápravě. Vypravuje mu, jak mývala již od dětství vidění a později pravé poznání a jak chápe evangelium, přestože umí jen prostě číst.¹⁷⁰

Mezi dochovanou korespondencí svaté Hildegardy se dochovaly dva dopisy, které zaznamenaly vzájemný kontakt mezi Hildegardou a Bernardem. První dopis je od Bernarda, opata z Clairvaux, Hildegardě. Bernard napsal, že se za Hildegardu modlí. Dále ji blahopřeje k milosti Boží, které se jí dostalo a vyzývá ji, aby si jí vážila a dobře s ní naložila. Píše, že se o ní dozvěděl, že je osvícená Duchem svatým a díky tomu zná nebeská tajemství a umí předpovídat budoucnost. Prosí ji tedy, aby se u Boha přimluvila i za něj a jeho blízké. Vyzývá ji, aby se za něj a jeho blízké modlila u Boha a tak jim v mnohém pomohla.¹⁷¹

Hildegarda mu odpověděla. V dopise ho nazývá „*ctihodný otče*“ a je vidět, jak moc si Bernarda váží a obdivuje ho. Nazývá ho „*orlem, jenž hledí do slunce*“ a obdivuje na něm, že pozvedl nejen sebe, ale i lidi okolo ke spáse.¹⁷² Sama sebe přitom

169 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 105

170 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 109.

171 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 5.

172 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 7.

skromně nazývá „já ubohá, a více než ubohá žena“.

Svěřuje se se svým viděním, které prý nemá nic společného s tělesným vnějším zrakem. Přiznává, že vidění měla již od svého dětství, ale bála se je vyžradit. Hildegarda popisuje, jak jí její vidění pomáhají k pochopení četby a nachází v ní hlubší smysl. „Poznávám totiž v četbě vnitřní smysl výkladu žaltáře, evangelií a jiných knih, jež jsou mi v tomto vidění zjevovány a které se mých prstů dotýkají.“¹⁷³ Svěřuje se, že o svých viděních již dříve řekla jednomu mnichovi, který na ně reagoval pozitivně a obdivuhodně. V dopise Bernardovi popisuje, jak ji často vidění upoutají na lůžko, jelikož je neventiluje. Prosí Bernarda, aby se za ni modlil a popisuje mu jednu vizi, ve které ho viděla. Ve vidění, kde Bernard působil velmi odvážně, dostala Hildegarda impulz se mu se svým viděním svěřit.

7.2. Korespondence s papežem Evženem III.

V době působení Hildegardy na Rupertsbergu se na papežském stolci vystřídali čtyři muži. Se všemi byla abatyše v písemném styku. Evžen ji v dopisech projevuje pokoru. Papež vystoupil v Trevíru, kam se na popud mohučského arcibiskupa dostaly první dva díly jejího mystického díla „*Liber Scivias*“. Papež předčítal na církevním veřejném shromáždění některé části z tohoto díla a vyslovil nad ním upřímný obdiv, konkrétně nad jeho mystickou krásou. Evžen Hildegardino dílo uznal a schválil.¹⁷⁴

Hildegarda v dopisech používá termín „*božské zjevení*“. Myslela si, že Bůh obšťastňuje svými zjeveními výjimečné a vyvolené osobnosti. Dělá to proto, aby je vyznamenal, zdůraznil jejich vážnost a podporoval tak jejich působnost. Hildegarda popisuje své vize, které připomínají některé části její mystické trilogie. Tato první výměna listů mezi Hildegardou a papežem započala její slávu po celém křesťanském světě.

Papež Evžen píše Hildegardě v době, kdy se stala představenou kláštera Rupertsberg. Píše jí, protože slyšel, že jejím tělem proniká duch Boží a zjevuje jí svá tajemství. Popřál jí Boží milosti a štěstí a vyzval ji k pokoře a varoval ji před pýchou. Dále Hildegardu vyzval, aby svůj dar vidění a zvěstování střežila, uchovávala a

¹⁷³ HILDEGARDA Z BINGENU, s. 6.

¹⁷⁴ HILDEGARDA Z BINGENU, s. 110.

vyjevila. Její vidění jí schvaluje a žehná jí. Dále jí spolu s jejím biskupem dává požehnání nad novým klášterem na Rupertsbergu.

Hildegarda Evženovi odpovídá dlouhým dopisem, ve kterém mu sděluje, že dokončila první část svého díla, ale že vidění má i nadále. „*Světlo ji neopustilo.*“¹⁷⁵ Tento dopis jemu píše také na popud Boží. Prosí ho, aby její nový spis připravil pro ty, kteří ji přijímají. Bojí se, že ji mnozí kritizují, ovšem na druhou stranu se obhájí tím, že ji Bůh vyzývá k tomu, aby mluvila. „*Ten, kdo mluví a nemlčí, mluví pro slabost těch, kdož jsou slepí k vidění a němí k mluvení, zatím co se jim v noci kladou léčky loupežného smýšlení.*“¹⁷⁶

Dále vyzývá Evžena, aby poslouchal výhradně Boha a aby konal dobře svůj úřad. Upozorňuje na problematiku poddaných, kteří ztratili kázeň. Poddaní si prý často stěžují na své duchovní představené, ale často je to jen ze závisti. Hildegarda proto Evžena vyzývá, aby ze svého úřadu udělil představeným rozkazy a uvedl mezi poddanými kázeň. Dále ho podněcuje k zahubení velkých a bezbožných tyranů. Na druhou stranu ho upozorňuje, že se má slitovat nad zármutky druhých a podporovat slabé.

Ke konci dopisu Hildegarda slibuje, že již zůstane na stejném místě v klášteře na Rupertsbergu a bude žít v klauzuře podle Řehole svatého Benedikta až do smrti.

7.3. Korespondence s papežem Alexandrem III.

Papež Alexandr III. byl odpůrcem Fridricha Barbarossy, zvaného také „Rudovous“, který proti němu postavil tři vzdoropapeže a uplatňoval svůj vliv v Evropě aby dostal od těchto vzdoropapežů uznání. Proti papeži Alexandru III. vystupoval i kancléř papežů Reinald z Dasselu na říšském sněmu ve Würzburgu roku 1165, aby knížata neuznala Alexandra papežem, ale nepovedlo se. Později nastal mezi papežem Alexandrem III. a císařem Fridrichem Barbarossou smír.¹⁷⁷

Hildegarda žádá papeže, aby se ujal jejího kláštera, který byl ohrožený ztrátou výsad a volebního práva. Povzbuzuje papeže k milosrdenství a mírnosti a naznačuje mu,

175 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 8.

176 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 9.

177 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 112.

že se jeho život chýlí ke konci.

Hildegarda v dopise vyjadřuje papeži velikou úctu a připomíná mu, že tvoří základ všech duchovních osob, které jsou příkladem pro ostatní. Vyzývá papeže, aby napodobil dobrotivého otce. Měl by se snažit vnést nové světlo do tmy církve, ve které se rozmohl rozkol a postrádá Boží spravedlnost. Vyzývá ho, aby pokáral toho, koho má a byl milosrdný ke kajícím.

Hildegarda nepíše o rozkolu v církvi bezdůvodně. Poukazuje na problém mezi ní a opatem z Disibodenbergu. Hildegarda se svými sestrami měly vždy právo volby pomocníka z kláštera Disibodenberg, který jim bude pomáhat s duchovním životem v klášteře. Ony si vybraly kněze z Disibodenbergu, ovšem místní opat jim ho nechtěl vydat. Hildegarda se proto obrací na papeže s prosbou, aby jim byl tento muž přidělen a nebo aby obdržely právo si vybrat jinde někoho jiného. Hildegarda slibuje papeži, že se za něj přimluví u Boha, jelikož jeho život se chýlí pomalu ke konci.

Na dopis papež Alexandr III. reagoval povoláním probošta Wezelina z Kolína, kterému napsal o celém problému. Probošta vyzval, aby celou situaci prošetřil, vyslechl obě strany a problém spravedlivě vyřešil. Pokud nepůjde, aby si sestry vzaly muže z kláštera v Disibodenbergu, tak jim má probošt Wezelin zajistit někoho jiného.¹⁷⁸

7.4. Korespondence s císařem Fridrichem I. Barbarossou

Friedrich Barbarossa byl nábožensky zanícený. Poznal Hildegardu osobně na hradě v Ingelheimu, kde mu Hildegarda věštila. Po smrti Wibalda, který usiloval o smír mezi církví a císařem, začal mít na císaře vliv násilnický kancléř Reinald z Dassel. Tak císař bojoval proti papeži, jako hlavě církve a podporoval vzdoropapeže proti Alexandru III. Později se snažil svou chybu napravit, ale jeho nástupci obnovili boj proti Svatému stolci a tak připravili zánik rodu Hohenstaufů. Hildegarda uznává, že jeho jméno je slavné, ale vyzývá jej ke spravedlnosti a varuje ho před lakotou. Předvídá mu četné bouře a protivenství a nedlouhé vladařství.¹⁷⁹ Se strýcem králem Konrádem se účastnil druhé křížové výpravy, když převzal kříž z rukou svatého Bernarda. Na třetí křížové výpravě v roce 1190 zahynul.¹⁸⁰

¹⁷⁸ HILDEGARDA Z BINGENU, s. 21.

¹⁷⁹ HILDEGARDA Z BINGENU, s. 116.

¹⁸⁰ HILDEGARDA Z BINGENU, s. 115.

Císař Svaté říše římské Friedrich Barbarossa napsal dopis Hildegardě v souvislosti s tím, že při jejich setkání v Ingelheimu mu Hildegarda předpověděla budoucnost a ta se vyplnila. Slibuje jí, že nepřestane usilovat o čest své říše. Dále ji prosí, aby se i se svými sestrami modlily a prosily za něj u Boha, aby mohl dosáhnout Boží milosti. Slibuje, že se bude snažit být spravedlivý, i když je to pro něj občas těžké.

Hildegarda mu odpovídá, aby otevřel svůj zrak a snažil se dobře vládnout. Má využít svého slavného jména, zmírnit ukrutné mravy a přivést lidi k milosrdenství. Hildegarda ho vyzývá, aby vykonával svůj úřad tak, aby se za sebe nemusel stydět. Má žít ve spravedlnosti, mravnosti, zapudit lakotu a být zdrženlivý. Vyzývá ho k opatrnosti, jelikož ve svých viděních viděla, že se proti němu něco chystá. Měl by správně vládnout, aby ho Bůh nezavrhł a vzal ho na milost.

7.5. Korespondence s pražským biskupem

V Listech sv. Hildegardy¹⁸¹ jsou uvedeny dva dopisy mezi Hildegardou a pražským biskupem. V dopisech není uvedeno jméno pražského biskupa. V době Hildegardina života se na postu pražského biskupa vystříдалo celkem osm mužů. Z dopisů vyplývá, že v době výměny korespondence mezi pražským biskupem a Hildegardou byla Hildegarda abatyší kláštera na Rupertsbergu.¹⁸² Na Rupertsbergu Hildegarda působila od roku 1150 až do své smrti.¹⁸³ Nejpravděpodobnější je, že se jedná o pražského biskupa Daniela I., který zastával svou funkci mezi léty 1148 až 1167. Také by se ale mohlo jednat o jeho nástupce, pražského biskupa Bedřicha, který svůj úřad zastával mezi léty 1168 až 1179. Hildegardu i pražského biskupa spojovala Mohuč. Hildegardin klášter spadl do mohučského arcibiskupství a pražský biskup byl v Mohuči vysvěcen.

V prvním dopise píše pražský biskup Hildegardě. Píše jí s velkou pokorou a obdivuje ji za to, jak pomáhá nemocným lidem tím, že je utěšuje a ulehčuje jim od jejich trápení. Píše, že by si moc přál se s Hildegardou osobně setkat, ale brání mu v tom velká vzdálenost mezi Prahou a Rupertsbergem. Prosí Hildegardu, aby se za něj

181 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 38

182 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 38

183 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 24

pomodlila a poradila mu, jak naložit se „světským soužením“¹⁸⁴. Hildegardina odpověď je plná rad a poselství. Upozorňuje, že nejdůležitější je zbožnost a pravda a vyzývá biskupa, aby začal konat skutky.

7.6. Korespondence s mohučským arcibiskupem Kristiánem Buchem

Z korespondence Hildegardy s mohučským arcibiskupem Kristiánem Buchem se dochovaly celkem čtyři dopisy. První je stručný dopis psaný Hildegardě, ve kterém ji Kristián prosí, aby se za něj Hildegarda i její sestry modlily. Slibuje jí za to pomoc a příspěvky, kdykoliv bude potřebovat.

Hildegarda Kristiánova příslibu brzy využila a napsala mu dlouhý dopis, který se týkal problému s pohřbením exkomunikovaného šlechtice na hřbitově jejího kláštera. Hildegarda se obrací na arcibiskupa se zármutkem, jelikož od něj obdržela dopis, kde jí a jejím sestrám zakazuje konat bohoslužby. Hildegarda rekapituluje předešlé události a snaží se vše vysvětlit a objasnit a ukázat, že pravda je na její straně.

Píše, že jí představení v Mohuči poručili odstranit mrtvolu mladého člověka z klášterního hřbitova na Rupertsbergu. Hildegarda si ovšem stojí za názorem, že mladý šlechtic rok před svou smrtí obdržel rozhřešení z hříchů a tak jeho mrtvolu vykopat odmítla. Mohučští představení ji za to udělili zákaz vykonávání bohoslužeb. Hildegarda ovšem neustoupila. Měla k tomu hned několik důvodů. Bůh jí prý poručil, aby šlechticovo tělo nevykopala, mohlo by totiž dojít k „*velikému a černému nebezpečí*“¹⁸⁵.

Hildegarda šla prosit k mohučským představeným o slitování a odpuštění, ale nebylo jí to nic platné. Až když se za ni přimluvil kolínský arcibiskup a přítel zemřelého šlechtice dosvědčil, že provedl stejný hřích jako zemřelý šlechtic a dostalo se mu rozhřešení, rozhodl zástupce mohučského arcibiskupa o dočasném povolení bohoslužeb. Kristián Buch byl tou dobou na církevním shromáždění v Římě. Poté, co se vrátil, napsal Hildegardě dopis, ve kterém jí opět zakazuje vykonávat bohoslužby. „*Lépe jest mně padnout do rukou lidí, než překročit zákon Boha mého.*“¹⁸⁶

184 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 38

185 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 89

186 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 91

Arcibiskup Hildegardě odepsal. V dopise vyjadřuje lítost nad vzniklou situací. Vysvětluje, že došlo k nedorozumění, jelikož neměl dostatek informací. Píše, že již informoval mohučskou kapitolu, aby danou situaci prozkoumali. Pokud se najde důkaz o tom, že mladý šlechtic dosáhl před svou smrtí absoluce, dostanou jeptišky na Rupertsbergu opět povolení ke konání bohoslužeb. Dále prosí Hildegardu o odpuštění a prosí ji, aby se za něj přimluvila u Boha.

Spor byl ukončen ve stejném roce, ve kterém Hildegarda zemřela. Mohučští preláti Hildegardě znepřijemnilí její působení na postu abatyše. Je možné, že to bylo kvůli sporu o papeže Alexandra III. v době papežského schizmatu. Hildegarda podporovala původního papeže Alexandra III., ovšem císař, mohučský arcibiskup i jeho preláti byli proti němu. Hildegarda ale ve sporu neustoupila a nakonec dosáhla svého.¹⁸⁷

187 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 125

8. Závěr

Bakalářská práce shrnula všechny důležité poznatky z Hildegardina života. Přiblížila dobu, ve které Hildegarda žila. Popsala důležité body v jejím životě i po něm. Popsala Hildegardino svatořečení, které proběhlo až v roce 2012. Přiblížila Hildegardu z mnoha pohledů, především zajímavou pro historiky.

Práce ukázala všestrannost této významné ženy. Byla ukázána z pohledu abatyše a zakladatelky dvou klášterů. Samostatná kapitola je věnována Hildegardě jako spisovatelce. Práce poukazuje jak na její teologická díla, tak okrajově zmiňuje i její přírodovědná a hudební díla. Navíc se dozvídáme, že sepsala několik životopisů svých současníků. Důležitým dokumentem jsou dopisy, které si Hildegarda vyměňovala s významnými osobnostmi doby a díky kterým se nám dochovalo svědectví Hildegardina života, myšlení i vlivu na své okolí.

Ačkoliv bylo ve středověku jen málo vzdělaných a vlivných žen, Hildegarda k nim patřila. V práci je rozebrána problematika ženy ve středověku obecně a poté se zaměřuje jen na světicí Hildegardu. Popisuje její vlastnosti, díky kterým se mohla těšit velké slávy. S tím souvisí i kapitola, kde je popsána Hildegarda jako kazatelka, vizionářka a rádkyně.

Dozvídáme se o jejích kazatelských cestách, o jejích vizích, mysticismu a i o tom, jak díky její slávě putovaly davy poutníků, jen aby si vyslechly od Hildegardy poselství a rady. Mnoho významných osobností se chtělo s Hildegardou osobně setkat nebo si s ní alespoň vyměnit korespondenci. Většina lidí ji prosila, aby se za ně modlila a přimluvila se u Boha. Všichni skutečně věřili, že je Hildegarda osvěcena Bohem a že skrze ni promlouvá.

Jistě jsou zajímavá i další odvětví, kterými se Hildegarda zabývala. Byla výbornou léčitelkou a kuchařkou a mnoho jejích rad se uplatňuje i v současné době. Osobně jsem se od ní inspirovala radami, jak předcházet migrénám. Co se týče kuchařského umění, velmi ráda vařila ze špaldy. Její pole působnosti bylo opravdu široké a zajímavé, ovšem všechno není obsahem látky historiků. Hildegardou a jejím dílem se tak jistě zabývají i mnozí přírodovědci, teologové nebo muzikologové.

Práce popisuje, jaká byla Hildegarda osobnost. Díky uznání od samotného papeže, který schválil její vize i dílo, které podle nich sepsala, mohla pokračovat v realizování svých plánů a téměř nikdo jí nestál v cestě. Díky své přátelskosti a dobrotě našla podporu v mnoha významných osobnostech doby, kteří se za ni přimluvili a podpořili ji. Hildegarda se tak mohla osamostatnit a založit vlastní kláštery. V práci je popsáno, že opat z Disibodenbergu byl proti tomu, aby Hildegarda opustila jeho klášter a odstěhovala se do vlastního kláštera na Rupertsbergu. V té době měla ale Hildegarda silnou oporu v církevních i světských kruzích a tak nakonec musel opat z Disibodenbergu ustoupit.

Podobně tomu bylo během sporu ohledně pohřbení těla šlechtice. Práce se tomuto sporu věnuje a rozebírá korespondenci, kterou vedla Hildegarda s mohučským arcibiskupem Kristiánem Buchem. Hildegarda si nenechala líbit, že jí mohučští preláti zakázali vykonávat bohoslužby a tak se to rozhodla vyřešit. S pomocí kolínského arcibiskupa nakonec dosáhla svého a mohučský arcibiskup se jí omluvil a uznal, že z jeho strany došlo k nedorozumění.

Práce dokládá několik dopisů, které si Hildegarda vyměnila s významnými osobnostmi během svého života. Svatý Bernard byl její blízký přítel a Hildegarda se mu svěřila se svým viděním. Rozebrány jsou i dopisy se dvěma papeži, s Evženem III. a Alexandrem III. Evžen ji dává požehnání k nově vzniklému klášteru na Rupertsbergu. S Alexandrem řeší problém, jelikož požadovala nového pomocníka z Disibodenbergu a místní opat Kuno byl proti.

Hildegarda se nebála řešit spory, jako bylo papežské schizma. Dopisovala si s papežem Alexandrem III. i s císařem Fridrichem Barbarossou. V dopisech se nebála vyjádřit svůj názor, že podporuje právě původního papeže Alexandra, ani se nebála tyto velké osobnosti pokárat, vyčíst jim jejich chyby a poradit jim, jak by měly v budoucnu jednat. Rozebrány jsou i dopisy s pražským biskupem i mohučským arcibiskupem.

Hildegardin život byl opravdu dlouhý. Na dobu středověku se dožila úctyhodného věku 81 let. Určitě i díky tomu se stala tak uznávanou. Svou pozici si budovala postupně a pomalu získávala větší autoritu v církevním světě. Ovlivnila mnoho lidí a díky uznání od nejvyšších církevních hodnostářů ji uznávali i prostí lidé a

byla známá široko daleko. Poutníci se k ní vydávali pro rady a pomoc a nazývali ji světicí.

Téma Hildegardy je dnes stále aktuální a dostává se více do povědomí lidí. Práce měla přiblížit určité oblasti jejího zájmu, na kterých by se dalo jistě ještě hlouběji pracovat.

Seznam použité literatury a pramenů

- HILDEGARDA Z BINGENU. *Svaté Hildegardy Cestývěz, nebo, Vidění a zjevení. Kniha I.* Překlad Jakub Deml. Vyd. 2., (V Malvernu 1.). Praha: Malvern, 2010. 150 s. ISBN 978-80-86702-80-3.
- HILDEGARDA Z BINGENU. *Listy sv. Hildegardy z Bingen: výbor třicetitří listů svaté Hildegardy z Bingen podle vydání Mignova a překladu Clarusova.* Překlad Bedřich Konařík-Bečvan. V Olomouci: Dominikánská edice Krystal, 1948. 125 s.
- HILDEGARDA Z BINGENU. *Nebeská harmonie: Výklad Atanášova vyznání víry a výbor z liturgických zpěvů.* Překlad Miroslav Zvelebil. Vyd. 1. Praha: Malvern, 2015. 143 s. ISBN 978-80-7530-000-3.
- HILDEGARDA Z BINGENU. *Der Äbtissin Hildegard von Bingen Ursachne und Behandlungen der Krankheiten: (causae et curae).* München: Verlag der Aertztlichen Rundschau Otto Gmelin, 1933. 234 s.
- HILDEGARDA Z BINGENU a BOWIE, Fiona, ed. *Moudrost Hildegardy z Bingen.* Překlad Ludvika Jarošová. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. 48 s. ISBN 80-7192-323-0.
- HILDEGARDA Z BINGENU, HERTZKA, Gottfried a STREHLOW, Wighard. *Léčebné umění Hildegardy z Bingen.* 2. vyd. Praha: Alternativa, 2002. 320 s. ISBN 80-85993-72-4.
- BEUYS, Barbara. *Neboť jsem nemocná láskou: život Hildegardy z Bingen.* Překlad Helena Milcová. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2005. 398 s. ISBN 80-7260-137-7.
- BROOKE, Christopher Nugent Lawrence. *Evropa středověku v letech 962-1154.* Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006. 479 s. Dějiny Evropy; sv. 2. ISBN 80-7021-831-2.
- BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích.* II. díl, II. svazek, Mnišské řády. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 399 s. ISBN 80-7277-084-5.
- EMBACH, Michael. *Hildegard von Bingen (1098 - 1179) - Leben, Werk und Wirkung.*

- Vyd. 1. Trier: Paulinus 2014. 80 s. ISBN 978-3-7902-2200-5.
- GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2004. GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2004. 127 s. ISBN 80-7021-695-6
- HEMENWAY, Priya. *Světcí*. [Praha]: Slovart, ©2007. 152 s. Evergreen. ISBN 978-80-7209-948-1.
- HERTZKA, Gottfried. *Tak léčí Bůh: Lékařství sv. Hildegardy z Bingenu - nová přírodní léčba*. 15. vyd., 1. čes. vyd. Stein am Rhein: Christiana-Verlag, 1992. 159 s.
- HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.
- HÜLSHÖRSTER, Claudia a kol. *Hildegard von Bingen. Kirchenlehrerin. Visionärin. Heilkundige. Mahnerin*. Idstein: Meinhardt Verlag und Agentur 2014.
- KERNEROVÁ, Charlotte. *Všechna krása nebes: životní příběh Hildegardy z Bingenu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014. 169 s. Historie. ISBN 978-80-200-2063-5.
- KOCH, Ursula. *Matka představená z Rupertova vrchu: Hildegarda z Bingenu - zvěstovatelka lásky: historický román*. Praha: M.E.S.S., ©2013. 147 s. ISBN 978-80-904659-3-0.
- LIEBESCHÜTZ, Hans. *Das allegorische Weltbild der Heiligen Hildegard von Bingen*. Leipzig: Teubner, 1930. 179 s. Studien der Bibliothek Warburg; 16.
- MATĚJEK, Marek a kol. *Benediktini ve středověku*. Vyd. 1. Třebíč: Vivat Academia, 2011. 285 s., [20] s. obr. příl. ISBN 978-80-87385-10-4.
- MÜLLER, Helmut M., KRIEGER, Karl-Friedrich a VOLLRATH, Hanna. *Dějiny Německa*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2004, ©1995. 609 s. ISBN 80-7106-712-1
- Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Druhý díl. V Praze: J. Otto, 1889.
- PERNOUD, Régine. *Žena v době katedrál*. Přeložil Gustav FRANCL, přeložil Václav FREI. Praha: Vyšehrad, 2002. Kulturní historie. ISBN 80-7021-544-5.
- SANTA LUCIA, Lynn. *Ženy, které změnily svět*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2011.

344 s. ISBN 978-80-7362-873-4.

SCHÄFER, Thomas. *Vize: život, dílo a hudba Hildegardy von Bingen*. Praha: Pragma, ©2003. 217 s., [20] s. obr. příl. ISBN 80-7205-933-5.

SCHILLER, Reinhard. *Svatá Hildegarda a její léčebné metody: léčení v souladu s přírodou: zachování prvotních životních sil*. Překlad Jiří Kanta. 2., přeprac. vyd. Praha: Ikar, 1999. 104 s., barev. obr. příl. ISBN 80-7202-458-2

SAURMA-JELTSCH, Lieselotte E. *Die Miniaturen im "Liber Scivias" der Hildegard von Bingen: die Wucht der Vision und die Ordnung der Bilder*. Wiesbaden: Reichert, 1998. vii, 238 s. ISBN 3-89500-038-8

STREHLOW, Wighard a HILDEGARDA Z BINGENU. *Svízelná cesta k lásce: z myšlenek sv. Hildegardy*. Překlad Vojtěch Pola. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 1998. 102 s. Srdce a kříž; sv. 2. ISBN 80-7207-133-5.

STÜHLMEYER, Barbara. *Die Gesänge der Hildegard von Bingen: eine musikologische, theologische und kulturhistorische Untersuchung*. Hildesheim: Olms, 2003. 404 s. Studien und Materialien zur Musikwissenschaft, Bd. 30. ISBN 3-487-11845-9.

UNGRUND, Franziska. *Die metaphysische Anthropologie der heiligen Hildegard von Bingen*. Münster: Aschendorffschen Buchhandlung, 1937. 16, 122 s.

Odborné články

MEWS, Constant. 1998. Review of *Hildegard Von Bingen. Nonne Und Genie. The English Historical Review* 113 (451). Oxford University Press: 410–11. [cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/577708>.

FIRCHOW, Evelyn Scherabon. 1978. Review of *Die Himmelsrichtungen Im Weltbild Des Mittelalters: Hildegard Von Bingen, Honorius Augustodunensis Und and Ere Autoren. The German Quarterly* 51 (2). [American Association of Teachers of German, Wiley]: 199–201. doi:10.2307/404952.

HOTCHIN, Julie. 2005. *Speculum* 80 (3). [Medieval Academy of America, Cambridge University Press, University of Chicago Press]: 832–34. [cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20463395>.

- VAN ENGEL, John. 1994. Review of *"die Brennende Vernunft": Studien Zur Semantik Der "rationalitas" Bei Hildegard Von Bingen.. Speculum* 69 (3). [Medieval Academy of America, Cambridge University Press, University of Chicago Press]: 757–58. doi:10.2307/3040866.
- MECONI, Honey. 2005. "After the Party: Hildegard Since 1998". Review of *Die Gesänge Der Hildegard Von Bingen: Eine Musikologische, Theologische Und Kulturhistorische Untersuchung. Early Music* 33 (4). Oxford University Press: 693–95. [cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3519590>.
- ANDERSON, Rick. 2010. *Notes* 67 (2). Music Library Association: 409–10. [cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40926626>.
- RADIMERSKY, G. W.. 1955. *The Modern Language Journal* 39 (5). [National Federation of Modern Language Teachers Associations, Wiley]: 271–71. doi:10.2307/321555.
- CLASSEN, Albrecht. 2000. Review of *Jutta and Hildegard: The Biographical Sources. The German Quarterly* 73 (4). [American Association of Teachers of German, Wiley]: 419–20. doi:10.2307/3072764.
- FÜHRKÖTTER, A. *Jak se modlila Hildegarda*. 1998.
- SUDBRACK, J; ŠVANCAROVÁ, L. *Kosmická mystika : Teilhard de Chardin a Hildegarda von Bingen*. 1997.

Internetové zdroje

<https://www.heiligenlexikon.de/> [cit. 2016-07-11]

Seznam příloh

Příloha č. 1

[cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.uni-muenster.de/Kultbild/imperia-mdb/images/kultbild/missa/realien/altarbehang03.jpg>

Příloha č. 2

Archiv: Michaela Nejedlová

